

„Varpas“ išleidžiamas
Raginėje 20. kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė su
prisiuntimu
Rusijoje . . . 4 rubl.,
Prūsijoje . . . 4 mark.,
Amėrikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kas mėnu už kiekvieną ke-
tvirtai dalytą eilutę smulkiu
rasztu spausta 20 pfen. arba
10 kap. priimami „Varpo“
rėdystėje Bitėnūse per
Lumpėnus, Ostpreussen.

literatūros, politikos ir mokslo menesinis laikraštis.

Italpa: Kas labjausei mus trukdo, -ja-. — Antanas Valys, Jonas G. . . vs. — Auditor et altera pars, Szernas.
— Isz tėvyniszkos dirvos, Q. D. ir K. — Hygiėna, Hygiėjos tarnas, — Isz visur, Dagis. — Baudžiavos Lenkijoje, Liutas.
— Isz Amėrikos. Korespondencijos. — Politika, Krumplys. — Isz produktiszku turgavieziu. — Gromatnyčia. —
Apgarsinimai.

Kas labjausei mus trukdo?

Kas labjausei trukdo išsivystymą lietuvystės. pakelimą tautiszkos dvasios, atlikimą visokių darbu ir ju vaisingumą? Ar neapykanta, kurią rodo kaimynai dėl tautiszkos musu skirtybės, ar visokios uždrandos ir apsunkinimai atlikime tautiszku darbu? Tiesa, tarp kaimynu iksziolaik ne turėjome szirdingu ir suvis teisingu draugu. Daugelis Lenku, ipacz gyvenantieji Lietuvoje ne nori ar ne moka suprasti tautiszkos Lietuviu skirtybės, rodo netoleranciją dėl musu kalbos, o tankei griebiasi už jūkingu ir suvis neteisingu denunciaciju ir apskundimu, arba dėl išzjūkimu lietuviszkos skirtybės reikalauja svetimos intervencijos. Bet ką-gi Lenkai tokiu savo pasielgimu tikisi dasiekti? Ką per tai gali laimėti lenkystė? Aiszku, kad lenkystė tokiu budu jokios naudos ne apturės, bet kodėl-gi iszmingesniejie Lenkai ne papeikia rodomos nekuriu ju vientaucziu netolerancijos dėl musu skirtybės? Vienas tiktai tikėjimas ne paskubins savitarpinį sutartį, taip pat neapykanta ir išzjūkimai musu skirtybės ne padarys isz mus nei Lenku draugu, nei Lenku, bet suvis mus nū lenkystės atitolins. Neapykanta neapykantą gimdo; isz to viso kils tik vaidai, kurie ne atnesz jokios naudos ne tik mums, bet ir Lenkams, nės mes esame vienokiame padėjime. Savitarpinei vaidai prispautu gaivalu padalina jūs ir apsilpnina ju pajėgas ir spēkas, taip labai reikalingas dėl apsigynimo nū isznykimo. Jai szitas dalykas ir Lenkams taip iszrodo, tai jau mes esame arti susipratimo; o jai ne, vis-gi mes ir tasyk nesibaidome, nės valdžia sziaudien ne ju rankose, o pertai Lenkai tik tiek pikto gali mums padaryti, kiek ir mes jiems. Dėlto-gi ne Lenkai labjausei mus trukdo musu darbūse.

Rusiszkos valdžios, tiesa, mindžioja tautiszka musu dvasę, savo įstatais ne daleidžia

mums naudotis visomis ju dovanomis, viską mums draudžia, apart tiktai to, ko ne gali užginti. Reikia pripažinti, kad viskas tas daug blogo ir pikto mums padaro, bet reikia žinoti ir tai, kad mes, pažindami gerai Rusijos įstatus ir visą isz ju paeinantį blogą, galime laimingai su jūmi kariauti, jaib tiktai ne pritraktu mums noro. Tautu pereitė ir sziaudieninis valstiju buvis aiszkei rodo, kad, kur ne galima atvirai atlikti reikalingsiausius reikalus, tenai galima jūs atlikti slapta. Chinėsūse, kaip skruzdine, pilna visokių paslaptniu draugyseziu, uždėtu del atlikimo visokių gyvenimo reikalu ir užlaikancziu tarp savęs ir tarp sąnariu didelę solidarystę; ne turi jos nei suraszytu įstatu, bet tvirtai paremtos ant lupiszkos sutarties savo sąnariu. Tą patį matome ir pas Airius. Solidarystė ir susidraugyjimais kariaudami amžius su apszviesta Anglu galybe, nuskurdėlei Airiai vis-gi galėjo apsiginti. Pereitūse amžiūse, kada gyventojai visose beveik valstijose buvo da ne iszvystyti isz valdžios vystyklu, paslaptnės draugystės visur laikėsi; ant vietos vienos atidengtos ir iszvaikytos, pasidarydavo deszimtis nauju draugyseziu. Lietuvei, kaipo Rusijos gyventojai, ir sziaudien tokiame padėjime, kokiam buvo visi gyventojai pereitame amžiūje; musu padėjimas kaip etnografiszka skirtingos tautos, yra sunkesnis ir neteisingesnis, nei kaip buvo kur kitur pereitūse amžiūse. Pakelti, iszvystyti lietuvystę, pagerinti ekonomiszka mustu buvį Rusijos įstatai uždraudžia mums; bet dėlto tiktai, kad mums uždrausta, lyg iszpūla mums iszsižadėti lietuvystės ir visu savo įpatybiu? Ar-gi tai galimas daigtas? Nėra ką ir tikėtis, idant valdžios isz savo tikt gero noro permaintytu musu padėjimą. Tiesa, gali jos szitą permaintyti, bet tiktai tasyk, jai tarp musu pacziu užgims vienybė, stiprybė, solidarystė noru ir reikalų, kuriu ne apstabdys nei jokia baimė. Pakolaik-gi to visko nėra, pakolaik mes baidomės

savo szezėlio, pakolaik kiekvienas rupinsis tik-tai apie kasdieninius savo reikalus, tolaik ne sulauksime permainingos musu padėjimo. Taigi ir ne Rusijos administracija labjausei mus trukdo musu darbūse.

Tegul tiktai, kas isz krikszezioniu užgauna kur-nors Žyda, o tūjaus už jį užtars visi jo vientauzei, nors jo su vis ne pažįsta, ne klausdami ir priežasties užgavimo. Tegul tiktai Žyda pasiekia kokia nelaimė, o tūjaus visi jo vientikiui dūda jam pagelbą, o ateinant nelaimėi jį per-sergti. Žydai labai gerai žino, kad kiekviename atsitikime jie ras tikrus draugus visūse savo vientikiūse, nors ir nepažįstamūse arba ir priešzinikūse-konkurentūse isz pusės prekystės, Jau keli szimtmeczei perėjo, kaip Žydai liko iszvai-kyti, iszskirstyti po visą pasaule tarp svetimu gaivalu, baisei ju neapkencziami, o vienog jie ne isznyko per tai, kad mokėjo užlaikyti savo individualystę ir sunkesniūse padėjimūse, per tai kad mokėjo perkešti ir sunkesnius persekiojimus. Kodėl-gi taip? Priežastis to kiekvienam yra aiskzi: atlikime reikalą, turincziu kokį-nors susi-rizimą su tautyste ir tikėjimu, tarp Žydu suvis beveik nėra atskiru individuumu Mausziu, Mord-kiu, Leizeriu; vadinami-gi atskirais vardais Mau-szei, Mordkės ir Leizėrei yra sąnareis visos žydiszkos gentės, sąnareis, surisztais tarp savęs solidarystę ir tvirta organizacija. Ne galima tarp ju atrasti nei vieno tokio, kurisai dėl savo nau-dos stotusi denunciatoriumi ant savo vientikiu, kurisai pranesztu nedraugams žydystės paslaptis gy-venimo visu Žydu, arba tokiu kokio vieno ju sąnario. Gali tarp ju atsitikti naminei vaidai, skirtingos pažiuros, bet niekadus jie savo vaidūse ne da-leis svetimos tarpininkystės; nesutinkanczius jie visados patys taip sutaiko, jogei užganėdina abudu prieszu, ir tokiu budu atnesza nauda ne tikt susipykusiems, bet ir visai žydystei. Žydai dang turi nesimpatizku žymiu, už kuriūs galima jūs ir nekęsti, — bet neužkanta, o taip-gi ir skundai ant ju, nei truputi ne permainingys Žydo pobudį. Mums rodosi, kad vietoje neapykantos geriaus butu prisisivinti nū Žydu nekurias geras ju žymes, k. v., solidarystę ir vienybę. Bet pas mus viskas kitaip einasi.

Tegul tiktai kas nors padūs labai naudingą tėvynei užmanymą, o tūjaus ras daugiau prieszi-ninku ir piktadėju, nei kaip prijauzciancziu draugu ir padėtoju. Vieniems ne patinka ēsybė užma-nytojo, kiti teisinasi, kad jo ne pažįsta; tretii klausia, ką jisai mislyja; ketvirtii nori žinoti, ką jis kalba; toliaus atsiras ir tokie, kuriems rupės žinoti, ką valgo, kaip miega ir t. t. Didelė vėl dalis pripažis projekta už gerą ir naudingą; bet paramos dėl jo iszpildymo nėra jau ką nū ju laukti: turi užtekti ir to, kad tuli tą projekta

pagiria. Darbininku pas mus yra mažai, nės vieni isz inteligentų pražusta, bejieszkodami dū-nos svetimose szalyse, kiti-gi nieko ne veikia, tikėdamiesi, kad laimė iszpuls isz dangaus, arba laukdami, ką kiti padarys; gali rasti ir tokie, ku-rie dirbanczius apskūstu musu prieszams, arba koku kitu budu trukdytu mus. Ar-gi galima tokiamė padėjime kalbėti apie solidarystę darbe, sutartį, vienybę, savitarpinį gelbėjimą ir t. t. — Paēmę laikrastį Žurnal Ministerstva Narod-nag'o Prosvieszczenija, randame tenai pami-nėtus vardus ir pravardes, pradėdant no vyskupo Valanczauskiu, kun. Brundzos, o baigiant ant paskutiniame laike dirbancziuju dėl pakėlimo lie-tuviszkos raszliavos ir praplatinimo po Lietuvą knigu, spauditu lotyniszkomis raidėmis. Atsi-randa dabar klausymas, kas praneszė ir padavė szirdingiems draugams Rusams visas tas pravardes musu tėvynainiu ir kas nurodė kelius besi-plainimo lietuviszku knigu? Kas tas do vienas Judoszius, kilusis isz lietuviszkos tautos? Jai Rusai ne klausia ir ne reikalauja musu pagelbos apie naudingus mums daigtus, tai prigulėtu, idant jie patys, be musu pagelbos, dasižinotu ir apie tą, kas jiems ne patinka. Be musu pagelbos joku budu jie ne butu galėję dasižinoti pravardes musu tėvynainiu. Kaip-gi iszpūla vaditi vi-sus tūs Lietuvius, policijos tarnus? — Nesenei vėl atsitiko, kad keletas valszeziu Suvalku rėdy-bos iszsirinko naują sudžią. Buvusis sudžia, ne norėdamas prastoti vietas (o žmogus tai yra turtingas!), pasielgė taip pat, kaip ir p. Vitort'as: jis nusiuntė denunciaciją valdžioms, buk naujai iszrinktas ant sudžios, budamas mokslūse, buvo susiriszes su nihilistais ir anarchistais. Na ar tai gražus pasielgimas? Kas tai matė, idant brolis broli denuncijavotu savo prieszams, jaib tikt su pagelba valdžios užlaikyti sav vietą, nors priesz norą visu gyventoju, kuriems patiems da-leista iszsirinkti tinkamą sudžią? — Sziją vėl va-sarą kokia-ten neteisinga denunciacija iszszaukė perkratimą kunjigiszko gyvenimo ir bažnyczios vienoje parubežinėje parapijoje.

Labai gerai suprantame, kad Rusijos valdžios visur trukdo tautiszkus musu darbus; tikime, kad jos ir toliaus trukdys, pakolaik mes patys busime locnais savo prieszais, vietan plainimo broliszkos draugystės, arba pakolaik turėsime tarp savęs tūs Judoszius. Judosziu ir tarnu musu prieszu galime be gailėszezio iszsizadėti; tegul jie eina pas tūs, kuriems tarnauja; mums priguli sergėtis tokiu vientaucziu. Persekiojimai valdžiu ne gali daug blogo mumis padaryti, jai tikt mes patys sergėsime ir ne padėsime prie-szams mus skriausti. Dėlto-gi mes patys la-bjausiai trukdome savę visūse darbūse.

Antanas Valys.

Apysaka paraszė Jonas G . . . ys.
(Tąsa).

IX.

O idant tu ne valgęs ir be darbo isz kampo į kampą ne landžiotum, tai ryt dar prieš dieną isz Ramuczių iszvažiūsiu. Ar gerai? — paklausė szypterėjęs Antanas. — Ateikite szindien vakare pas mus, o jaigu su kitomis mergomis ateis ir Marytė, tai prisitaikysiu su jaje pasznekėti.

— Matai-gi, Jurgi! tarė Gavėnas pasikėlęs nū žemės. Ir asz tau sakiau, kad czia pikto ne buvo ir tikt be reikalo nosi nuleidai. Na, vyrukai! traukime į namus; moters, tur buti, senei jau su pietumis laukia.

Jurgis, pagriebęs savo uderę ir nieko ne pasakęs skubei į krasztą miszko nuėjo. Antanas, su Gavėnu besisznekėdami, paskui ėjo,

Kada Antanas taip priesz Jurgį teisinosi; ne mislyjo, idant jo žodžius daugiaus kas, apart judvieju ir Gavėno, girdėtu. Vienog liudinikas atsirado: buvo tai Marytė. Praeidama ne toli nū krumu ir užgirdus savo ir Valio vardus, tyloms prisiartino ir prie medžio prisiglaudus beveik visą ju sznektą iszklaušė. Kada užgirdo paskutinius Antano žodžius, rankomis krutinė suspaudė, o jos veidas labai nubalo. Palengva nū medžio atsitraukus ir keletą žinksniu paėjus, pradėjo beveik bėgti į vidurį miszko. Kur ir ko bėgo? ir ji pati ne žinojo. Ne matė rudokiu, mindžiojo baravykus ir ne jautė sutraszkytu po koju paliepiu. Ne buvo jai galvoje grybai. Girdėjo tikt Antano žodžius, ir jautė, lyg kas jos gerklę su replemis spaudžia... Ne žinia kur butu nubėgus, jaigu ne miszko galas. Sustojo ir apsidairė; pažino, kad buvo kitam miszko kraszte. Bėgdama taip priilso, kad vos tikt ant koju stovėti galėjo. Po pusze atsisėdo ir ant delnu galvą parėmus, pradėjo graudžei verkti. Už ką tas aszaras liejo? — tur buti, žino puszys, nės tikt jos vienos, svyrūdamos ant nuliudusios mergaitės, matė jos gailstį, skundus girdėjo ir raudas iszklause....

Pavakarys buvo, kada Marytė namon sugryžo. Pas Valį jau susirinko jaunimas ir tikt visi laukė, kada ateis Marytė-giesmininkė, ir paplauks dainos per drėgną orą. Ir sutemo, ir žvaigždės ant dangaus užtekėjo, Marytė-gi nei akiu ne parodė. Keletas mergaiczių nubėgo ją pakviesti, bet tuszczei svirno duris pabarszkinusios be nieko atgal sugryžo.

Ant rytojaus Antanas iszkeliaivo. —

Į Petrapilį pagryžęs, Antanas ne gaiszdamas griebėsi prie darbo. Jam pacziam gėda buvo, kad per visą vasarą ne iszpildė nei pusės tu darbu, kuriūs atlikti norėjo. Draugai beveik visi buvo suvažiavę, o isz Lietuvos atkeliaivo dar keletas nauju, kurie jau prie Lietuvių kruvelės prisitraukė. Kur tikt Antanas nuėjo, draugai jį pamatę linksmai sveikino ir klausinėjo, ką gero isz savo kraszto pargabeno, ką per vasarą padarė ir kaip liūšą laiką sunaudojo. Antanas daugumą klausymu be atsakymo paliko, nės jam sunku buvo prisipažinti, kad taip mažai per vasaros laiką prie abelno darbo prisidėjo.

Ir vėl prasidėjo dėl Antano paprastas darbas, prie kurio palengva nyko vasarinės ispaudos. Vienog suvisai nū ju nusikratyti ne galėjo, o pabaigęs darbą tankei gryzdavo į Ramuczių apylinką nės vasarinei atsitikimai ne mažą ant jo įtekme paliko. Tankei savo mislimis atsidurdavo Ramucziūsna, o dar tankiaus Daubariszkiį pasiekdavo, ir tada nesiskubindavo prie atvirai pamestos knygos. Ir ne dyvas: buvo tokiūse metūse, kada žmogaus jausmai yra karszcziaus, įieszko sau pri-

taikinimo, radę-gi dar labjaus susistiprina ir vargei atauszta, o dar vargiaus dyla. . . .

Mėnesiui praėjus, Antanas, kaip buvo prizadėjęs, paraszė pas Ona laiszkelį kuriame tarpu kitu dalyku, klausė, ar gerai jau lietuviszcai prasimokino ir kaip tame užmanyme jai sekasi. Nors ir užsiminė, idant su atsakymu ilgai ne trauktu, vienog jo niekaip sulaukti ne galėjo. Kas tai gali buti? sau pats klausė; ar serga, ar mano laiszko ne gavo, ar kokia nelaimė atsitiko? Antanas ne galėjo visu szitu klausymu iszsisirizti, nės nieko ne žinojo apie mažą atsitikimą, kursai Daubariszkiį aplankė. Ona ir laiszkelį nū Antano gavo, ir sveika buvo, ir jokia nelaimė jos naminiu ne patiko, vienog atrasztyti Antanui ne galėjo. Mes-gi žinodami, kokia tai buvo priezastis to atsitikimo, tūjaus czia apsakysime.

Po Antano iszvažiavimo isz Daubariszkių, visi Daubariu naminei, įpacz-gi motyna, pradėjo tēmytis, kad Ona lyg kiek atsimainė: papulė jos linksmas budas, pradėjo nū žmoniu lenktis, o tankei ilgas valandas praleisdavo, sėdėdama ant vietos lyg pririzsta. Nors motyna ne sykį klausinėjo, kas tai jai pasidarė, vienog visados užgirdavo tą patį atsakymą: nieks. Motyna galvą kraipė ir, galo to „nieko“ nematydama, pradėjo ruszcziaus mislyti apie priezastį matomo dukters neramumo. Vieną dieną regėdama Oną nuliudusią ir net ant veido atsimainiusią, prisiartino prie jos ir apkabinus ir priglaudus galvą pradėjo klausinėti. Ir vėl užgirdo tą patį „nieks“, nors aizszei matė, kad duktė yra nemažai susikrimtus. Nieko nū jos ne iszgavus, paszaukė vyresnyjį sunį ir pradėjo su jūmi kalbėti apie Onos atsimainymą.

— Sakyk tu man — paklausė — kas tai musu Onai pasidarė? Jau treczia nedelę, kaip matau ją nuliudusią ir atsimainiusią. Tai ne liga, nės ne gula ir nesiskundžia, vienog tokia iszbalus ir nerami, kad net baisu žiūrėti. Ar tu ko ne žinai?

— Ir asz matau, kad Ona sziek tiek atsimainius — atsakė sunus, vienog priezastis jos liudnumo suvisai ne suprantu.

— Bijau, idant ne apsirgtu — motyna pridurė.

— Kad butu sirgus, tai jau sirgtu. — Ar ne bus czia liga, nū kurios ir daktarą sunku rasti? — pasakė sunus patylėjęs.

— Ką nori per tai pasakyti?

— Asz mislyju, kad tą ligą Valys jai įvarė.

— Koku budu? paklausė Daubarienė arcziaus prisitraukus. Visgi dar ne suprantu, ką nori sakyti.

— Ką czia ne suprasti? — Ar motule ne matei, kad paskutiniame laike Valio pas mus buvimo jūdu kartais per ilgai tas savo knygą skaitydavo, o tankei galima buvo matyti, kad tikt taikosi, idant susieiti. Nū dienos-gi, kada Valys iszvažiavo, Ona vaikszzcioja, lyg viszta suszlapus. Ant galo, kas ten mergas supras!

— Ne galimas daigtas! Taigi Ona dar vaikas — pasakė motyna, ne tikėdama sunaus žodžiams.

— Na, matule! tokie vaikai kitą kart daugiaus už senius iszmano, Ona-gi jau septynioliktus metus turi. Tai pats laikas dėl galvos susukimo. —

Szūmi kartu kalba ant to ir pasibaigė, bet Daubarienė, pradėjus apie sunaus žodžius mislyti, palengva persitikrino, kad jūse nemazai teisybės galėjo buti. Ne norėjo tam tikėti, nės jos susenėjęs žmoniu padėjimo supratimas ne galėjo daleisti, idant jos isz seno bajorės, duktė butu pamylėjus kokį ten prasto ukininko vaiką. Teisybė, ne turėjo nieko dėl užmetinėjimo Antanui; matė kad jis žmogus doringas ir szviesus, vienog mislis — likti buro vūszve nemeilei jos savmeilę užgavo. Tai buvo dar negirdėtas visoje ju apygardoje atsitikimas. Jūm toliaus apie tai mislyjo, jūm labjaus krimtos; nės ga-

lėjo ir taip atsitikti, kad jūdu buvo jau davę sau žodi. Ir ji pati atsiminė dabar, kad tikrai per tankei Oną su Valiu matydavo, ir graudinos, kad ankszcias nieko ne padarė, idant ne daleisti ju susiartinimo. Žinojo, kad Ona yra rustaus budo ir syki ką-nors užsimanius, negreit ir nelengvai pameta. Vienog reikėjo izsgauti teisybę ir piktą taisyti, kolaik dar laikas buvo. Dėlto-gi Daubarienė, ne gaiszdama pradėjo, vėl Oną klausinėti. Suprato, kad staczei paklausius, nieko ne izsgaus, ir dėlto turėjo izstolo teisybę pasiekti.

Syki matydama Oną siuvanczią kokį ten drabužį, prisėdo prie jos ir izsz akiu ne izsleisdama jos veidą paklausė:

— Pasakyk tu man, Onute, ką jūdu su Valiu per vasarą skaitėte? Jau senei rengiaus paklausti, bet vis užsimiršdavau.

— Daug daigtu skaitėme — atsakė Ona, augstyn galvos ne pakėlus, bet izszyk sunku pasakyti, ką skaitėme.

Motyna, valandėlę patylėjus, vėl tarė:

— Suvisai nepeiktinas vaikiszczias szitas Valys: doringas, izszmingingas, o galėtu buti ir geru vyru, jaigu izszirinktu sau atsakanczią paczią. —

Ona pakėlė ant motynos akis, lyg norėdama geriaus suprasti, ką mislydama, tūs žodžius pasakė.

Daubarienė-gi pasikėlus izsz vietos, pradėjo po kambarį vaikszczioti. Palukėjus, taip dukterei tarė:

— Asz mislyju, kad mērga, likus Valio paczia, butu suvisai laiminga. Toksai vyras galėtu ne tikt gerai paczią suvaldyti, bet ir gerą butį dėl jos užtikrinti.

Ona klausė ir jautė, kad motyna tur kokia ten užslėptą mislį ir tikt laukė, ką toliaus izszgirs. — Perėjus keletą kartu per kambarį, Daubarienė prie dukters prisiartinio ir paklausė:

— Sakyk tu man, Onute, ką darytum, idant Valys pradėtu prie tavęs mergintis?

Ona po to paklausymo apkaito ir dar žemiaus galvelę nuleido. Motyna matė, kad tas paklausymas dukterį pajudino, ir laukė, ką ji atsakys. Bet Ona tylėjo.

— Ar norėtum sau tokį vyrą gauti? klausė toliaus Daubarienė.

— Dėlko man tokį klausymą dūdi? izsztyko atsakė duktė. Užtėmyjau, kad Valys ne syki per ilgai nū tavęs akiu ne nuleisdavo. Tai ir ne dyvas: tu graži, jis-gi jaunas bernukas: galėjai jam patikti; o man regis, kad ir tu nū jo szalin nesikreipdavai.

Ona vėl apkaito ir taip motynai atsakė:

— Ne žinau asz nieko ir ne moku ant motinytės klausymo atsakyti. Niekad apie tai dar ne mislyjau. . .

— Dėlko ne nori prisipažinti, kad Valys tavo szirdelėje ne mažai vietos užima. Ne be priezasties tu taip nu-liudai, Valiui izszvažiavus, tai kiekvienas aizskezai mato; dėlko-gi slepiesi? Jaigi į szirdį jis tau įpūlė — tai pasakyk man . . .

— Sakau jau, kad nieko nežinau — atsiliepė Ona.

Ne gražu, Onute, nū motynos slėptis.

— Asz ir ne slėpiu nieko.

Ir sziumi kartu Daubarienė nieko daugiaus nū dukters ne izszgavo, nors beklausinėdama užtėmyjo, kad Ona ne nori prisipažinti.

Pametus Oną, Daubarienė vėl nuėjo pas surų ir taip jam tarė:

— Norėjau teisybę nū pat Onos izszgirsti, bet ji vėl nieko man ne pasakė, nors macziau, kaip parau-

donavo, kada apie Valį pradėjau klausinėti. Ne, Ona slepiasi nū musu ir, man ding, yra Valį pamylėjus. —

Sunus izszgirdęs tūs motynos žodžius nustėjo skaityti tikt parvežtus laiszkus ir tarė:

— Kodėl tamista taip labai nori, idant Ona prisipažintu? ar tai ne vis tiek, ar prisipažis ar ne? Jaigu jau Valį pamylėjo — tai nieko su jaje padaryti ne galėsime. Taip-gi ne žinia, ar reikia ką czia su tūmi atsitikimu daryti? Sziaandien ir asz dasizinojau, kad Ona nūlat bernus ir mergas visokiu lietuviszku žodziu klausinėja. Tur buti, nori gerai lietuviszškai prasimokėti, idant Valiui patikti, nės žinomas daigtas, kaip jis tą savo lietuviszką kalbą augsztai stato. Ne butu tame dalyke blogo, jaigu tikt ne zinocziau, kad Jonas Kibartas, geriausias mano draugas, Onos ne mylėtu. Sztai va sziaandien gavau nū jo laiszkelį: raszo, kad ant Kalėdu nori pas mus atvažiūti, idant Onos rankos praszyti, o jaigu atsakymą gerą gautu, tai su jaje ir susiziedūti. Ne norėcziau idant nepaisisekimas ji patiktu. Ir ne mislyjau apie geresnį kaip Jonas dėl Onos vyrą; teisybę sakant, ne galiu nieko blogo ir ant Valio pasakyti.

(Toliaus bus.)

Audiatur et altera pars.

Nū draugu saugok mus, Vieszpatie, nū prieszu-gi mes patys apsiginsime.

Niekad ne gyrėme ir ne giriame erziniu ir sėjimn neapykantos ir piktumo tarpu kaimynu, įpacz kada draugystėje gyvenant ir vieni kitus szialpiant, galėtume apturėti abipusiszką naudą. Dėlto-gi musu programe ant pirmos vietos pasakėme, kad elgsimės pagal tiesą: „man muss leben und leben lassen.“ Vienog szitie žodžei, peikentieji daryma klucziu kitiems, teip-pat aizskezai rodo, kad butu neprotinga sau patiems blėdis daryti. Svarbumą tikt pasakytos tiesos musu izsz seno bicziūlei supranta, turi buti, tiktai per pusę nės ne darydami sau blogo, nesirupina izszsisaugoti kitus užgandinėti.

Kad tarpu musu pacziu, tarpu musu ponu ir tarpu Lenku atsiranda daugybė tokiu, kurie norėtu musu dvasę ir kalbą izsz szio svieto izszvyti, o mus suvis izsznaikinti — tai ne dyvas, nės skaitlius obskurantu lygzziol menkai susimažino, bet kada tie obskurantai randa vietą dėl savo įkveptu neapykanta ir piktais užmanymais straipsniu gan populariszczūse lenkiszczūse laikraszczūsiuose — ne tikt turime izsz to dyvitis, bet sykiu ir pamislyti, ar bus dėl mus nauda, kada su musu draugais-Lenkais elksimės pagal „leben lasen.“

Viename izsz szimetiniu vasariniu numeriu petropiliszko „Krajiaus tapo patalpinta korespondencija apie kn. Lukszą izsz Boguslaviszchio, kurioje korespondentas skundžia priesz „Krajū“ Kn. L. . už įvedimą į bažnyczią vietan lenkiszku, lietuviszku maldu, giedojimu ir pamokslu. Ne gan to: dvi nedelį praleidus, pas draugą kn. L-os nežinia kas prisiuntė du lenkiszczūsiu parasztytu laiszku, kuriuose kelis kartus Kn. L. pavadintas „litvomanu“, „socijalistu“ ir t. t., o užbaigoje pasakyta, kad Kn. L. ir jo draugas liks denuncijavoti, jaigu tikt ne pagražius atgal į bažnyczią lenkiszczūsiu kalbos.

Boguslaviszczis-gi — galima pasakyti — yra Lietuvos szirdyje, nės stovi netoli nū Vilkmėrgės, kur szvietas kitaip nei lietuviszškai ne moka ir vieno žodzio ir vos krevezojancziu lenkiszczūsiu surasi gal ne daugiaus kaip kelias deszimtis. Tokiame pat atsitikime su giesmėmis ir pamokslais bažnyczioje Miroslave, kur visai tokie pat yra etnografizski sudejimai, p. Skarzynskis, sutartyje su kitais ponais, pasikvietė į tarpininkystę Kriokavos vyskupa, kn. Dunajevskį.

Vėl nu 32 — 36 numeriu szimetinio „Kraj'aus“ buvo spaudinta kritika knjegeles p. Szlupo: „Polacy i Litvini.“

Po straipsniu yra pasiraszes koks-ten atskalunas Vitort. Czia ne vieta ka nors placziaus pasakyti apie tos kritikos svarbuma — nes tai priguli ir raszejo knjgelės, vienog niekaip ne galime nutylėti apie jos pradzia ir uzbaiga. P. Vitort, pavadines visus besirupinanczius apie Lietuvos dalykus „litvomanais“ nesibaido priskirti ju prie socialistu, nihilistu, komunistu, revolucijonistu, vienu zodziu, prie visokiu „istu“, kurie jo siauroje galvoje uzsilaikyti galejo. Kad p. Vitort tokiu budu iszbliovė ant popierus visą savo iszmintį — tai ne dyvas, nes dabar ir piemenys tarpu savės susibare vieni kitus socialistais vadina; o nu atskaluno geresniu zodziu ir laukti ne galima, bet sunku suprasti, kur dingo redystės protas, praleidziant tokius niekniekius? Redystė „Kraj'aus“ gerai zino, kad daugumas „Kraj'aus“ skaitytoju atsiranda tarpu Lietuviu, kaip tai: kunigu, bajoru, ir t. t., taip-gi zino, kad iszspaudintam zodziui zmones ne mazai tiki, vienog nesibijojo aizskaus melo praleisti. Kas „Kraj'ui“ galvoje? Ne turėdams jokios pakraipos, gali tikta dziaugtis, jaigu kas denuncijavoja ir kolioja prieszingus polonizacijai zmones. — Ar „Kraj“ ir jo szviesus sadarbininkai rupinasi pamislyti apie ta, ko mes norime? Pastverę vardą „litvmano“, beveik nu pat pradzius atsiradimo klikos p. Spasovicziaus et Co. kizsa ta vardą kur galėdami ir iszmanydami. Pagal iszmintį petropoliszkiu Lenku vadovu visi mylintieje Lietuvą apart „litvomanijos“ yra uzskrėtė idėjomis sugriovimo sziantdieninio valstijos rėdo. Tokiu budu, pagal b. Vitort'a ir jo globėjus — musu kunjgai socialistai, klierikai-revolucijonistai kiti-gi apszviesti zmonės-nihilistai ir t. t. ad infinitum, kurius prigul gaudyti su pagalba žandarų.

Jaigu nekurie Lenku vadovai savo laikraszcziuse dūda mums pravardes, kurios tikt gali zmones nu mus nubaidyti ir padidinti ir taip persunkę jau sargybę valdziu — tai u kitu Lenku ka galime sulaukti, apart denuncijaciju ir i ausis žandarams sznabzdėjimu? O taip ir yra. Dar du mėnesiu ne suėjo, kaip turėjo i Ameriką iszbėgti tikras Lietuvos mylėtojas, Kn. A. Burba. Jau trys metai, per Lenku daneszimus liko kliosztoriuje uzdarytas, kada-gi du metu kliosztoriuje prabuvęs tapo iszliūsutas ir prikeltas i Adutiszki. Lenkas B. isz Vilniaus, nuejės pas Vilniaus gubernatori apskundė jį, buk esąs socialistu ir suvisai paojingu žmogumi.

Pradėjus nu Lenku piktadėjyszcziau Starapolėje priesz keletą metu ir pabaigus ant nesenei iszdūto viename Lietuvos krasztelyje uzdraudimo lenkiszkos dvasiszkos valdžios, idant klierikai-Lietuvei ne laikytu ir ne skaitytu lietviszku laikraszcziu nei knjgu, ir perziurint visą su mumis Lenku pasielgimą, matome, kad dar nieko gero nu ju lygsziol ne sulaukėme, pikto-gi turėjome pakaktinai. — Niekad ne pradėjome erzinti quasi-draugu musu, niekad ne reikalavome nu ju daugiau, kaip tikt to, idant mums kliucziu ne dirbtu ir ne painiotu musu darbo — vienog jie, kaip regis, skaito mus uz pritrukusius balso ir gentiszko jausmo, o musu krutejimas taip jiems szirdi trina, kad niekad progos ne apleidžia ar sziokiu ar tokiu budu mus uzkabinti, darbus musu tarszyti, o tankei ir staczei musu prieszais stoti. Tegul tikt pasirodys kur-nors apszviestas Lietuvis, knris i Lenką ar Gudą ne pavirtęs, elgiasi Lietuviui prideranczei, tūjaus atsiranda Lenkas ar Lenku priglaustas atskalunas ir tolaik ne atsitraukia, kolaik ne atranda progos apskundimo, padarymo blėdies, ar staczei insinuacijos paleidimo. Ir tokie atsitikimai ne

skirtingi, bet — kaip lygsziol matome — beveik sistematiszki,turbūt paspirti pagyrimu Lenku vadovu, nės niekur nupeikimo ne patikome.

Miela klausyti, kada Lenkai pradeda kalbėti apie gentiszka teisybę. Vienog kada reikia ta teisybę parodyti darbuse, kada reikia isztikro teisingai pasielgti — gentiszka teisybė ne sulaiko ju nu bandymo polonizacijos (zinoma, kiek iszgali) ir darymo trkinimu ant keliu tautiszko progresso visiems tiems, kurie kada-nors buvo su jais susiriszę. Tokio pasielgimo neprotingumas visiems, tikt ne musu bicziuliams, yra aizskus. Gal ne trukus sulauksime gražiu isz to vaisiu.

Ne užversime lupu atskalunams, ne nutildysime beprocziu ir ne sulauksime ju nu insinuaciju — vienog turime czia priminti, kad žmogaus kantrybei yra galas.

„Kraj'ui-gi,“ kaipo daugumo Lenku vadovui, dūdame rodą, idant i svetimą koszią savo pirsztu ne kaisziotu. Insinuacijos, erzinimas ir pludimas mus nei krislo ne pridurs prie tvirtybės, lenkystes, o prie senos bicziulijos ne privers mus ir jūkai Boleslavo Pruso, jaigu jisai ant pakvietimo p. Vitorto atsiliepti norėtu. Kritikas galite talpinti, bet tikt susilaukykite nu atskalunu insinuaciju.

Ne atliūsūs jums jusu pancziu Rusijos valdžios, kurioms mus skundziant ir stabdant per tai mus darbams taip karsztai norite tarnauti. . . .

Paskalas eina, buk p. Spasovicz protingas žmogus; tai ar ne bus gerai, kada savo iszmintį apvers ant rustesnio priziurejimo „Kraj'aus sadarbiniku, ipacz jo rėdiko, nės lenkiszki laikraszczei atvirai užmetinėja p. Piltz'ui daug visokiu bjaurybiu.

Gaidys.

Isz tėvyniszkos dirvos.

Lietuviszkas laikrasztis v. „Ukinikas“, kurį apgarsinome pereiname Nr. „Varpo“, trumpai sakant, kreipsis prie platinimo tarpo broliu ukiniku apszvietimo, placziausei suprantamo. Kiek galėdamas stengsis laviti ju iszminti, idant jie suprastu savo padėjimą ir turėtu aizskesniais paziuras ant visko, kas aplink jūs ant svieto dedasi; teiksis supazjinti jūs su visokioms gyvenimo apystovomis, ar tai vodingomis, ar tai maloningomis, idant vienu galetu pasisaugoti, o isz kitu isztraukti ar medegiszka, ar doriszka naudą. Kitaip sakant „Ukinikas“ darbšis dėl pakėlimo ukiniku protiszko, medegiszko ir doriszko.

Idant maž daug galėtu atsakyt savo uždūtėms, „Ukinikas“ padalintas i sziovias dalis:

- 1) Apie draugijiszkus ukiniku reikalus.
- 2) Lietuvos istorija.
- 3) Eiles.
- 4) Apysaka.
- 5) Gamta ir medicina.
- 6) Ukė (žemdarbystė, auginimas gyvūliu, žuvinikyste, bitinikyste ir t.t.) ir amatai.
- 7) Žinios isz Lietuvos.
- 8) Žinios isz svetimu szaliu.
- 9) Naudingi pamokinimai.
- 10) Politika
- 11) Turgvietės

Visos įtalpos bus tiek, kiek „Varpe“ ne mažiausias.

„Ukinjka“ iszeis syki ant mėnesio.

Metinė prekią su prisiuntimu (be kopertu):

Rusijoje . . . . . 3 rbl.

Prūsijoje . . . . . 6 mrk.

Amerikoje ir kitur 7

Norintieji-gi apturėti „Ukinjka“ uždengtūse kopertūse, turi pridėti ant markių prie kiekvieno Nr. po 25 kap. (50 pfen.)

Pinigus už „Ukinjka“ reikia siųsti į rėdystę „Varpo“.

Gale metu kiekvienas abonetas gaus dovanai knygutę.

Jaigu atsiras ganėtinai skaitlius abonentu, „Ukinjka“ iszeis arba dukart ant mėnesio už tūspat pinigus, arba syki ant mėnesio su padidijta įtalpa.

Czia reikia patėmyti, kad „Varpas“ ir „Ukinjka“, išleidžiami vienos rėdystės, ne turi jokio susirizimo su kitais, naujai apsigarsinuseis lietuviszkais laikraszcziais.

Visiems Lietuviams, kuriems iszpūla atlikti kariumėnė, velycziau, idant patektu į Kijevo apyrubę. Augszcziausias tos apyrubės vadas, Dragomirov, matyt žmogus tikras, užėmęs vietą ne dėl didelės algos ir besirupinąs be jokio atskyrimo apie visus, pavestus jį valdžei. Pereitame mėnesyje Dragomirov's iszdavė prisakymą savo apyrubėje, idant kariumėnės vyresniejie kiekvieną kart, kada ateis jiems noras nubausti prastus kareivius „savotiszka“, atsimjtu XXII knygą art. 185 kariumenės įstatų. Kam pateko tankei gērētis rusiszku metodu mokinimo kareivių, įpacz naujai paimtu, kas ne vienkart turėjo atkreipti akis nū nežmoniszko apsielgimo „vyresniuju“ su žemesneiseis, kam ne syki užsidegė szirdis isz rustybės ant visokių „rotmistru“, kurie už kaltes arklio lauže lazdas ant koju raitelio, arba ant jo veido trupino storokus karklus, tas sakau, isz tikros szirdies siunczia dėką augsztam virszinikui, apdengusiam sparnus savo valdžios nekalnus prastus kareivius nū skraudimo padukėliu. Teisybė, visoje Rusijoje užginta vyresniems daužyti kareivius, ant ko nurodo augszcziausias minėta XXII knygą įstatu, vienog iki sziai dienai „kumszczia“ tiktai parodo, katras už katrą vyresnis, O tai dėlto, kad prastam kareiviui neda-leista niekam pasiskųsti, ir kad augsztesnės vyriausybės ne nori apie tai nieko ir žinoti.

Taspat Dragomirov iszdavė ir ikitą prisakymą, idant visiems kareiviams-svetimtaucziams liūšose valandose daleista butu kalbėti tarpu savęs kalbą savo tėvu ir dainuoti savo kraszto dainas. Priežastis to paliepimo buvo tai myris vieno Czuvaszo, labai gero kareivio, kurs nusizudė pats savę, isz-

silgęs tėvynės. Szis paliepimas rodo, kad Dragomirov's apart geros szirdies, turi ir szviesią isz-mintį. Aiszkus dalykas: tas kareivis bus linksmesniu, sveikesniu, dėkingesniu ir paklusnesniu, nū kurio ne atimtas brangiausias turtas, jojo kalba, kurioje ne užmuszti giliausi jausmai — jausmai dėl žemes kraszto, kur užgimė ir užaugo.

Nū Dragomirov'o tegul pasimokina visi norintieji užsitarnauti ant dėkavonės ir prisirizimo Lietuviu besistengimu naikiti ju kalbą ir tautystę! O vel ant mirusio Czuvaszo nurodau tuliems Lietuviams: tegul jie taipogi pasimokina isz to atsitikimo, kad kalba ir tautystė, tai ne kokis ten civilizacijos iszmislas, tikt turi gilesnį pamatą — yra tiesa gamtos, su kuria jūkus dirbti gan pa-ingas dalykas. Patologijoje placzei žinoma liga nostalgia, vedanti į kapus kiekvieną, iszsilgusį priverstinai apleistos tėvynės. Ne galiu tikrai pasakyti, ar nostalgia užgriebia ir tūs, kurie isz geros valios iszsižada ir kalbos savo ir tėvynės. Vienog tą tai tikrai žinau, kad tūs nabagus slėgia kitokia liga, stupiditas s. dementia t. y. suirimas psychiszku procesu arba ir visiszkas ju sustojimas, sujungtas su atbukimu smagenu ir stoka sajausmo.

O yra daug tokiu ligotu Lietuviu, besistengeziu, kiek įmanant, iszsinerti isz lietuystės. Dėl persergėjimo sveikuju, padšiu czia žymius tos baisios ligos. Ligonei 1) lietuviszkos szaknies pravardes permaino ant svetimtauczku: a) užbaigiant vietan aitis, unas ir kt. ant ski-eki ir kitajp) b) numetant tiesiok galą pravardės lietuviszkos (isz Milinikaitis lieka Milini) isz Bijunas — Bijun c) dirbant visokias permainas viduryje pravardės ir gale (Raudonius — Rovdan, Sziaucziunas — Szevezun arba, Szevezynski, Draugaitis — Dravgatt, Pirdžius — Pirdžinski ir daug kitokiu); 2) saugojasi lietuviszka kalbėti, arba kalba czvierydamiesi ir lyg rodydami per tai savo malonę lietuviszka kalbai; 3) užsznėkiti isznetyeziu lietuviszka, įpacz draugystėje svetimtauczium, paraudonūja, lyg szutįtas vėžys.

Nurodžiau czia tikt ant stambjausiu ligos žymiu, o yra daug da smulkiu. Lengviausei pažiti ligą pagal paskutinį žymį, o sunkiausei lyg pagal pirmutinį; vienog kas sziek tiek numano apie filologiją ir moka lietuviszka, tai tūjaus, ir isz pirmutinio žymio pažis ex-lietuvi

Nelabai ramus dalykas ta bjauri liga, nės padeda kitoms iszlygoms siauriti ratą lietuystės. Sūrasza gyventoju Prūsije m. 1861, 1867, 1871, 1886 rodo, kad ten skaitlius Lietuviu diktokai susimažino.

Metūse 1861 Gumbinės ir Trakėnu pav. buvo da Lietuviu kolonijos — sziantdien jos isznyko visai; tame pat laike Goldapės pav. buvo Lietuviu 1,700, Stalupėnu pav. 3,631, o 1886 m. tose pavietėse buvo tikt 241 mokjtinis mokanczių vo-

kiskai ir lietuviszkai, kalbancziu-gi tiktai lietuviszkai, — 27; taigi per 25 metus skaitlius nuplė ant 1,500

Da blogiaus apie Insrutį. 1861 m. gyveno czia 3,329 Liet.; 1886 m. isz mokytiniu, mokancziu lietuviszkai, atsirado tikt 68.

Nyksta Lietuvei Pilekalnio ir Ragainės pav.

Tiktai Tilžės pav. Pakalnės, Szilokarcziamos, Klaipėdos ir Labguvos lietuviszkas gaivalas užsilaikė senesnioje tvirtybėje, o kaip kur tai net pasididino. Vienog ir czia vokiszka kalba vis labjaus sprandžiasi į vietą lietuviszkos.

Vokiecei nusprendžia, buk tai stoka krutėjimo komunikacijos užlaiko tose vietose lietuvisztę.

Rusijoje-gi yra sakoma, buk dėl kulturiszkos įtekmės labai tinka „sudai“. Novoje Vremia, isz priežasties įvedimo nauju sudu priebaltinėse rėdybose, sako: „... czia guli ant sudu civilizacijos uždūte: tapti pravadyriumi rusiszkos įtekmės“. Gražus žodžei, o vienog reikia isz ju jūktis. Rusai nesz civilizaciją tiems, kurie su savo vietine civilizacija augszcziaus stovi už paczius Rusus! Na ar ne jūkai? Kada gaivalas su žemesne kultura apsiaupia gaivalus su kultura augsztesne ir priverstinai sprandžia savo įtekmę, tai tikt sutrukdo ju progresą ir įnesza vodingus elementus. Ar pribaltinės rėdybos džiaugsis isz „civilizatoriu-sudziu“, kuriems Nov. Vr. suteikia taip szventą pasiuntinystę, ar bus labai dėkingos už „rusiszka įtekmę“ — parodys ateitė. Mes, Lietuvei, pažįstame jau ir tokius „civilizatorius“ ir tą „įtekmę“. Rusiszkas laikrasztis Nediela padūda vieną paveikslą, kokius „civilizatorius-sudžias“ siunczia mums Rusai: Jau bus 19 metu — atėjo į Kauną ant sudžios (mirovoy sudja) Nakaznoj, žmogus be jokio apszvietimo (mat, „civilizatorius“ gali ir be to apsieiti!). Pabuves sudžia 3 metus, jau galėjo susipirkti sau pusėtiną ukę, tikt be girios. Na, o susiedijoje buvo karaliszkas dvaras su plotu gražios girios. Nakaznoj (žinodamas, kad jam, kaipo „civilizatoriui“, daleista gaspadorauti Lietuvoje pagal norą) prikalbinėjo aplinkinius valszczionis ir emė kirsti karaliszka girią. Už tokį nesupratimą rubežiaus paliktos liūsybės paszaukė „muravą“ sudžią į rankas tiesos ant susivažiavimo sudziu (sjezd), kur buvo tokie ten Veber, Bunakov ir Knyszev. Sudžios susivūdė su sudžia ir prova, susukta be galo pasibaigė taip, kad neužilgo nusipirko sau dvarus: Bunakov Eirogale, Nakaznoj Šalupiūse, Knyszev Panevėžio pav. Toliaus, Nakaznoj praszė ministerio karaliszku turtu, idant dovanotu jam minėtą dvarą su giria (įsakyta tur but buvo, kad „za userdije“ taps apdovanotu), bet ministeris praszymo ne iszklausė. Tada Nakaznoj nusprendė pacziam atsiimti ir, sukvietęs daugybę talkinju, užplė ant geidžiamo dvaro. Potam be jūko

prasidėjo datyrimas to pasielgimo (drąsaus „civilizatoriaus“) ir nors tęsėsi 4½ metu (paprastas dalykas!), vienog dasiekė jau sudo. Kaip nubautas bus tiesdarys už savo tiesas — nežinia da.

Įtekmę-gi „rusiszka“ Lietuvoje pažinome, tarpu kitu, isz didelio skaitliaus arklevagiu, pridygusiu lyg grybu, gerai palijus. Dalis pramonystės, vadinama arklevagyste, gali buti priskaiytyta prie didžiausiu nelaimiu Lietuvoje ir ne dūda užmigti nei vienam, turincziam arklį. Arklevagei turi savo organizaciją, su kuria sunku kariauti, įpacz kad su jaje eina iszvien ir t. v. žemiszka sargybė (žemskaja straż), neva ginanti žmones nū vagiu. Vagis visai nesigina savo profesijos, visi aplinkinei apie tai gerai žino, „gerinasi“ net ir „iszsipirkti“ turi, kad tikt vagis ne užpyktu ir ne iszvestu arkljo. Apie lizdus arklevagiu, apie prajovus ju pramonystės girdime tokius dalykus, kuriūs galima rasti ne visose net senovės pasakose. Pripažįstame, kad angsztesnės valstijos valdžios nori apginti mus nū arklevagiu-specijalistu, nės užnemunėje (kur didesnė „rusiszka įtekmė“) daleista yra valszcziai iszsiųsti žinomą visiems vagį į Siberiją, jaigu tikt visi pasiraszo ant to; dabar vėl užmanyta iszdūti kiekvienam atėjusiam į metus arkliui metrikus, su paženklinimu visu įpatingu žymiu, idant lengviaus butu sugauti vagį ant jomarko arba ant rubežiaus. Tai vis labai gražei. Vienog vietinei „civilizatorei“, užsiēmę savo civilizatoriszka pasiuntinyste, ne turi laiko pridėti ranką prie iszpildymo visu tu gražiu užmanymu ir žiuri ant ju per pirsztus. Jaigu dabar atmįsime, kaip artojai prisiriszę prie geriausio savo darbinjko, arkljo, jaigune užmirszime, kad nieks ju ne apgina nū arklevagiu ir kad tame dalyke per sudą sunku ką laimėti, tai reikia pripažiti, kad artojai turi gintis ir daryti tiesą su arklevageis patys. Ne stebėtinas visai daigtas, jaigu czia, sugriebę arklevagį ant arkljo, perplėszia pusiau, ten sulaužo rankas ir kojas, kitur vėl kankina visokeis budais, pakol vagis ne iszkvėps paskutinį kvapą. Teisybė, toks pasielgimas, yra baisus, nežmoniszkas, vienog galima jį iszteisiti ir kalte kankytoju sumažiti ad minimum.

Pravadyrium „rusiszkos įtekmės“, paskutiniame laike gan drąsei žengencziu, yra cerkvė. Jau teko man minėti, kaip cerkvė mirkeczioja į Lietuvius-katalikus ir vilioja jūs į savo avinyezią. Dėl persergėjimo visu, kuriems tas dalykas turi labjausei rupėti, pridursiu czia daugiaus naujienu. Užnemunėje cerkviszkoms mokslavietėms (cerkovno-priehodskija szkoly) daleista priimti mokytinius visokiu tikėjimu, bet ant iszlygu, idant priverstinai visi mokytusi pravoslaviszko katechizmo ir vaikszziotu į cerkvę. O yra vėl užmanymas visas sziandienines pradines mokslavietes apversti į cerkviszkas. Toliaus, ant statymo cerkviu ministerija viduriniu dalyku paskyrė ant ateinancziu

metu 250,000 rbl. vakerinėse rėdybose ir 100,000 Lenku karalysteje.

Suėmus szitą viską . . . galva nulinksta nū sunkiu misliu, o szirdį spaudžia prijautimas dides nelaimės.

Neužvydėtina dalis jūdo pranaszo, kuriūmi turiu buti szūimi žygiu! Vienog klausiu: kas bus su Lietuva, jaigu mes, ne norėdami išszizadėti savo jausmu ir tikėjimo, turėsime išszizadėti valstiszku mokslavieciū? kas bus, jaigu iki tam uždarymui dėl mus mokslavieciū ne spėsime išbudyti musu „apjakėliu“ ir „užsnudėliu“, kurie rodos tyczia ne mato Damokleso kardo, kabančio ant ju galvu? kas bus, jaigu nelaimė užklups mus greičiaus, nei spėsime susivienyti ir suprasti, kad reikalas tėvynės dėl visu yra vienas, kad jis yra augsztesnis už egoizmą skirtingu partiju, kad priesz tą tėvynės reikalą prieszingiausios partijos turi stoti su szakele alyvos ir užmirszti asabiszkus nesutikimus.

Q. D. ir K.

Hygiēna. Tabakas.

(Užbaiga).

Jau bus keli metai, kaip vienas Francuzas sten-gėsi pertikrinti svieta, buk tai tabakas gina nū *džiovos* ir darodymūse pasispyrė ant to, buk fabrikūse tabako darbininkai ne sergą ant tos ligos. Jaigu tai butu teisybė, tai butu atsiliepę ir daugiau panasziū balsu, įpacz kada minėtas Francuzas nurodė jau visiems ant taip svarbaus dalyko. O tūmtarpu balsas tas liko sau viens. Išz kitur vėl žinome, kad fabrikūse tabako darbininkai išzblygszke, turi mažai kraujo, persibaigę, silpni, kosti nūlatai. spjauja krauju — o tai man rodosi žmonės, su tokiomis sveikatos įpatybėmis, greicziū greicziausei priskirti reikia prie *džiovos* auku. Prietam, darbininkai tie lengvai apsergą ant visokiu dirksniu ligu ir tai numanomas dalykas, nės priverstinai užsiriję tabaku.

Tuli tos nūmonės, buk tabakas nužadina žmogū, nulinksmina, padilgina smagenis ir pasmagina prie galvos darbo. Ką apie nužadymą ir nulinksmimą, tai ant to turi įtekmę užganėdymas noro ir pripratimo, o ne padilginantis veiklumas ant smagenu, kuris apsi-reiszkia tiktai paczioje pradzioje ir tai ant labai trumpos akymirkos, o potam tūjaus dirksniu sistemas eina silpnyn, apsvaigsta galva. Ne žinau, ar kas išzdrystu tvirtinti, tikrai, buk tabakas pasmagina prie galvos darbo. Rodosi, greicziaus atitraukia nū to darbo, nės dumiko smagenys susilpnintos ir greitai nū darbo ilsta. Patėmykime tiktai tą dalyką, kad visi dumikai smagesni prie darbo iszryto, kada smagenys ju da ne apvilktos tabaku.

Jau daug teisingesni tie, kurie vartoja tabaką, skaudant dantims. Čzia tikrai, tabakas apsvaigina galvą, dirksniu sistemą — na, ir gali kartais susima-zinti skaudėjimas dantu. Tokiupat budu galima išzaisz-kinti susimažinimą jautimo bado, kada alkanas užsidu-mia tabaku.

Dabar nesenei atsirado da vienas apgynėjas ta-bako. Dr. Vincenzo Tassinari išztyrinėjo tabako veik-lumą ir sako, buk tabakas suvėlinąs augimą *bakteriju*.

Ką ant to pasakys kiti išztyrinėtojai tai da-pamatysime, o tūmtarpu žinome tiek, kad tabakas taipgi vėlina augimą žmogaus t. y. jam kenkia. Taigi nežinia, ką žmogus laimėtu, kad kas jo organizme, pradėtu tabaku vėlinti augimą bakteriju.

Terapija jau iszmetė tabaką laukan, kaipo vodingą vaistą.

Balsai-gi tabako apgynėju, girdimi kur ne kur ir labai retai, iszrodo lyg szuvei pamusztos armijos ka-reiviu, kurie palikti ant kovos lauko ir iszirdę ant prieszu, leidžia ant vėjo paskutinę kulką. Kiti vėl apgynėjai iszrodo lyg butu papirkti iszdirbėjais ta-bako.

Tankei gali iszgirsti, kad vidutiniszkas vartojimas tabako sveikatai ne kenkia. O kas tai yra vidutiniszkas vartojimas ir kas isz dumiku elgiasi su tabaku viduti-niszka? Isztikro, tas, kuris gali savę priversti, idant dumti vidutiniszka, tai lengvai gali ir visai atsisakyti nū tabako.

Ne vienas man atrems: tiek ant svieto dumia ta-baką, o nei nieko vodiija, nei ką; kiti-gi dumikai da sveikesni ir ilgiaus gyvena už tūs, kurie isztolo trau-kiasi nū tabako! Tas, kuris taip pasakytu, tegul paima kirvį ir su tomispat pajiegomis užsimojęs tegul kerta vieną kart į žemę, antrą kart į medį, treczią kart į ge-ležį: žymis liks visur, tikt ne vienoks — vienur kirvis įlys giliaus, kitur ne taip gilei. Taip ir su žmoniu or-ganizmais — vienam taspat tabakas daugiau gali kenkti, kitam mažiaus, vienog *visiems kenkia*.

Jau kartą patėmyjome, kad prie tabako, kaip ir prie kitokiu nūdu, žmogus gali priprasti. Nū pripra-timo prie nūdu apsi-reiszkia organizme tolydinis ju rei-kalavimas; smagenys ir visas dirksniu sistemas taip prisipratina, kad tūjaus jaučia, kada tu nūdu pri-truksta. Žmogus, pripratęs nū senei prie tabako, te-gul tikt iszsyk nustos jo — darosi nesmagus, neramus, nėsavas, suerzintas ir t. t. Visai taip dedasi kad kas girtūklį iszsyk nutrauktu nū degtinė. Pripratimas prie tabako taipgi yra *sui generis* girtūklystė, *tabakinis kvaitulys*. Čzia *nikotinas* veikia tapat, ką degtinėje *alcoholis*. Tikt *nikotinas* da paojingesnis, nės jo visai nesisaugojame, mislydami, kad jis musu draugas, o al-koholis greicziaus apreiszkia savo veiklumą ir dėlto greicziaus pamatę jo blogas puses, galime prasi-saugoti.

Atrasti nū tabako galima arba isz-syky, arba iszpalengvo. Iszsyk nustoti dumti tabaką gali tikt žmogus tvirto budo, galintis, savim valdyti, nės, kaip jau augszciaus pasakytą, žmogus iszsyk nu-trauktas nū tabako, turi labai pasikankinti. Vienog iszpalengvo, dumiant kaskart vis mažiaus ir mažiaus, gali atrasti kiekvienas žmogus, nejaudzdamas visai to neramumo ir nesmagumo. Pasakysiu da daugiau: du-mikas, labai pripratęs prie tabako ir iszsyk nustojęs dumti, gali kartais tokiu budu užkenkti sveikatai, nės dirksniu sistėmas, pripratęs prie nūdu ir nū ju nutrauk-tas, tampa labai suerzintu; taigi ne visi dumikai ir ne visada gali iszsyk atsisveikinti su tabaku. Norėdami dėlto-gi likti teisingais turime užtėmyti, kad užveizėtojai mokslavieciū, užgindami visiems savo augintiniams, pri-pratusiems prie tabako iszsyk jo išszizadėti, pasirodo neturinczeis arba szirdies arba proto.

Išz visko, ką kalbėjome apie tabaką, galime isz-sunkti tiesą, kad dėl žmonijos laimės priguletu isz-braukti tabaką isz darbingystės ir prekystės: tabakas kenkia sveikatai; su tabako dumais eina ant vėjo mi-lijonai rubliu už kuriūs galima butu nuszlūstyti ne vieną aszarą, ne vieną pavargėlį priglausti; ne vienus namus ir turtus prarijo liepsna isz priezasties pypkio

arba papiroso. O prie to visko tabakas organizmui visai nereikalingas!

Pagal bandymus mokintu vyrų, augmenys nu tabako dūmų vysta, paukszei ir kiti gyvūlei stipma. Kada visi sutvėrimai, klausydami sergincio jūs instinkto, bėga nu tabako dūmų, kaip nu savo tikros nelaimės, žmogus, tas išzmingas sutvėrimas, pats savę kankina tabako dūmūse! Tas dalykas darodo tiktai, kad tarp visu sutvėrimu žmogus yra labjausei pagėdes.

Valdonai ir tiesdarei visokiūse laikūse, užtėmyje, kad tabake tūni greitai apgaunanti lengvatikį žmogų pajiega, apgarsino baises drausmes dėl vartojanciu tą gardumyną; bažnyčia iškeikė jį; mokslas atidengė priežastis jo vodingumo. Vienog žmogus išzlaikė baisesias drausmes ir baudimus, ne jautė išzkeikimu, perkentė patrempimą ir pažeidimą savmeilės, atszalo ant basigingu paseku dėl sveikatos — kad tik pasidarkyti ir užganadinti niekūmi neiszteisinamą paprotį, kad tikt tyczia, rodos, peržengti prisakymus gantos, liepencios kvėpūti tyru oru!

Laikas iszsidavūti isz po valdzios despoto — tabako! Bet kokiais pragumais? Czia ne daug ką padarys visokie uždraudimai, czia gali atsiekti mierį tikt geras pavyzdys. Pats vartojimas tabako, kaip nusprendėme, yra tiktai *bezdžionkavimas* — vaikai atkartoja tą, ką mato darant vyresnius. Tegul tikt vyresniejie, vietan saugoti nu tabako vaikus ir jūs bausti, saugoja patys savę! Tegul tikt vaikai ne matys, kad vyresniejie dūmia tabaką, o patys niekad ne pradės prie jo gretintis

Hygięjos tarnas.

Isz visur.

Senovės veikliu rasztūse tankei užtinkame apraszyną baisyu jurės gyventojū, kaip antai: milžinūviu, galvakoju ir kitu. Skandinėnu senovės pasakos szneka mums apie didę baisingą bjaurūvę, kuri net iszrodanti it sala, pasikelenti kartais ant virszaus vandens, isztesenti baisyus savo rankūsczius druktesnius už irklaramczius ir su jais apsiauczanti irklą arba laivą. Daug mums papasakoja ir kiti senoviszki rasztai. Bet tą viską žmones per ilgus laikus pradėjo skaityti už grynas pasakas. Tiek tikt rasint ir mes jose teijeszkotume tiesos, jai ne butu iszparodęs 1847 m. garbingas daniszkis gamtatyrys Steenstrug, jogei kaip Skandinėnu taip ir Graiku pasakose daug yra tikros tiesos. Jurėse tikrai gyvena baisyos bjaurūves, — ir pradėdant nu 1873 metu atrasta ant paszaliu Naujos Funlandijos, Naujos Szkottijos ir Labradoro 22 paveizdus szitokiū baisygyviu. Tie milžiniai kūdaugiau sei yra įvisę Atlantiname oceane, labjausei sziaurinėje dalyje; minta jie žuvimis. Vienas isz atrastu paveizdu mierūjant iszneszė ilgumo kuno apie 3 metrus — arti pusantro sieksnio; asztūni trumpesniejie rankūsczei turėjo po 19 metru, — kiaurai apvalumo 23 centimetrus, ogi du ilgesniejie siekė ilgumo 23 metrus. Szitie milžiniai-galvakojai užpūla ant irklu ir laivu, kaip sztai nutiko užtakoje Conception Naujoje Funlandijoje, kur žveju laivas kartu su jais paczeis tapo įtrauktas milžinūsczio į jurės gilminis. Taip tad dar baisyus tebyrą jurinei milžinai! — . —

— . — Nykstant senovės pasakiniamis gyviems milžinams, net juriniams pagaliau, žmogus pradėda sutverti savotiszkus milžinus, kaip antai milžiniszka jurinė szvitra — iszmislas inženerias Fleischero, garsi pneumatiszka kanulė Zolinskio ir visotina sziumetine Paryžiaus paroda su Eiffelio boksztu. Prie paszaliu Jūtlandijos ant bokszio Hauptholmo matosi szvitra, kilstanti tikt nu vienos liampos, spejancios szviesoje milijonui žvakui.

Apszvieczia ją dvi garines maszynos, kiek viena pa-traukenczios lyg 35 arklei ir paspirenczios į darbą kitas dvi elektro-magnetiszkas maszynas. Szita be galo naudinga įtaisa, mesdama atspindulį nu tam tikros at-muszos, dūda labai lengvą įrankį juriniams sargams gerai atlikti savo žygį. Atspindulys pakreipiamas yra pagal norą isz apaczios. Tos paczios maszynos pristato ir reikalingą tvanką oro. Hauptholmo szvitra darodo mums, kiek tad begalingai galima yra naudotis bursztino įpatumu — elektrika dėl apszvaitalo. Padėkime, mes žinome ir seniaus jau apie tokias szvitas, kaip antai ant stabo liūsybes Naujame Jorke, bet vis netiek spēkingas, ir jose visose yra po keles eiles liampu. Vienstovės lempos kūdidžiausis tēra pakol randamos ant kariniu Anglijos laivu, kaip antai angliszkame „Devastation“ kuriame liampu isznesza spēką 500,000 žvakui.

Nemaziaus už milžiniszką Hauptholmo szvitrą yra įstobi į Zaliniskio kanulė. Apie didumą jos galima spręsti isz padūdamu angliszkūse laikraszcziuose žiniu. Tarp kitu mums pranesza, jogei buvo atlikti priesz amerikonis oficėrius prityrimai. Szaudė į stabą, pastatyta per angliszką mylę toumo. Szuvis po szuvio iszsigirdavo kas 15 minutu, ir ju padaryta 30; szaudyta bombomis, kuriose kiekvienoje buvo 200 svaru dynamito. Pasibaigus prityrimams visotinai liko pripažinta, jogei priesz smarkumą pneumatiszkos kanulės nieks užstoti negal, ir jai keletą tokiu milžinu pastatytu laike užpūsenos ant kokio miesto, tad miesta — pilę galima iki žemės suardyti, kaip liko suardytas Levisinoje 6 dieną rugsejo rumas kunjgaikszczio Zucchetti isz tos tikt priežasties, jogei užsidedę didis sądelis medzioklinio parako, kurs buvo sudėtas parumyje. Kunjgaiksztis su ketureis savo sunais, o kartu ir ju rumas pražuvo ir isztizo, kaip ir bute nebuves. Kanulė Zaliniskio gal taip isztezinti ir suardyti ne tikt atskirus rumus, bet ir czielus didzius grazius miestus — piles!

Vainiku milžiniszku iszradimu, iszmislu ir geismu svieto szio amžiaus tikrai tur buti sziu metu visotina Paryžiaus paroda su boksztu inženeriaus Eiffelo. Dėkavojant parodai, kuri tesusis maž pusmetį jau pasibaigė, per szią vasarą Paryžiū aplankė virszaus per 20 milijonu svieto isz visu szaliu, visu kilcziu ir visu giminiu. Viena paroda, kurią galima buvo per keletą dienu apžiūrėti, davė žmogui daugiaus matyti iszdarbalu, gencziu ir naminiu ukiu žmonijos, nei kiek butu galima matyti atidėjus ant vienos važinėsenos po visą žemę isztisu keliu metu. Tikrai ilgus szimtus metu eileje kitu bus atmenami szie 1889 metai dėkavojant tikt visotinai Paryžiaus parodai, kaip ilgus taipogi szimtus metu ne mirs ir vardas inženeriaus Eiffelio, kurs statydamas boksztą dėl parodos pastatė sav kūgeriausį paminklą. Gaila, kad ne czia vieta apraszynū parodos. —

— Jai žilas amzius ir daugis įpėdiniu daro laimę žmogaus, kaip girdėta kitąjį sprėdziant, tad keleta nedėliu tam atgal Austrijoje — apygardėje Sidney — mirė visu laimingiausi žmona; gyveno ji pilėje Paracutta. Senelė gimė 1775 m. Anglijoje ir prilaukė szimto keturiolikos metu. Ant jos palaidotuviu susirinko 600 tiesiu jos įpėdiniu! Gyvenimą vedė ji visad atsargingą ir padorū — miegodavo trumpai, bet smarkai; visad ji buvo kuszi, valgė ir gērė it mažai, alaus ir vyno maž suvisu ir į burną ne ėmė. Kas ją paskutinėse diense matydavo, tad isz to nieks jai daugiaus negalėjo dūti metu, kaip 60—70. Iki paskutinios valandos savo gyvenimo priteko geros nūmonės. —

Gilia senatve iszsiskiria isz tarpo kitu ir giminė garsingo musu diense Edisono. Proprosenė pagirto atradėjaus mirė sugyvenusi 102 metus, o proprosenis

net 103. Ir sziantien tebegyvenąs jo tėvas skaito jau sav 86 metus, — yra vienog pakol labai vikęs, kuszus ir vikrus. Neproszalingu daigtu bus, jai czia mes pridursime, jogei Edisonai kilsta isz Holandijos, isz kur jie vos tikt 1730 metųė iszkeliavo į Ameriką pajieszkoti sav laimės. Proprosenis žinomojo mums Edisono užsiēmė tikt stalioryste.

Dagis.

Baudžiavos Lenkijoje.

(Trumpa apžvalga istorijos baudžiavu ir ju isznaikinimo.)

(Užbaiga.)

Sunkiausei buvo aprubežiūti laukus, kurie turėjo prigulėti ukinikams, nės po 1846m., kaip sakiau, buvo daug atmainu; ipacz didelės kliutys buvo ten, kur žemė atimta nū vieno ukiniko buvo perdūta kitam, arba kur ponas ant tokios žemės pastatė brangias trobas; atimti nū ukiniko žemę ir atidūti pirmiaus turėjusiam, arba nuveszti pono trobas, neteisinga. Itaisymo kom. iszaiszkino, kad, jaigu ant tokios žemės pastatytos brangios trobos, tai reikia dūti ukinikui žemę tokio pat gerumo kitoje vietoje, jaigu žemę valdo ukinikas, tai ją reikia jam pripažinti, o iszvarytas turi tiesą reikalauti, kad ponas jam atlygintu — dūtu žemę kitoje vietoje. Servitutu rupinosi dūti ko-daugiausei, nės valdžia tada norėjo ko-labjausei nuskriausti ponus ir padaryti jūs neturtingais (Karcov). Dėlei szitu kliucziu ir dėlto, kad ponai dar isz savo pusės stengėsi daryti visokias kliutis, darbas ėjo pamaži, užvirtinimas likvidacijos tabeliu buvo pabaigtas tikt 1871m., noris urėdnikai turėjo dideles tiesas.

Bežemiams buvo liepta dūti žemės karaliskūse dvarūse ir atimtūse nū kunjgu ir kliosztoriu; 21 Rūp. 1864m. iszėjo augszciausias paliepinimas, kad žemė butu dūta ir bežemiams — miesezionims, kurie patys praszys ir kad kar. dvarūse ir majoratūse butu padidinti gabalėlei tu, kurie neturi nei 3 margu.

Pažiurėkime, kaip buvo aprupinti bežemiai. Isz viso karal. žemės buvo 346,234 margai 219 prentu, isz tu amzinoje arendoje buvo 69,767 m. 23 pr., ne užimtos žemės, visiokiu armatu ir t. t. karal. dvarūse buvo 49,771 m. 46 pr. isz ju 13,673 m. 159 pr. buvo ukiniku rankose ir pasidarė ju savuma. Kaip žinome, bežemiu buvo su virszum milijonas; dūdant ir po 3 m., nei 1/10 ju negalėjo gauti žemės; dalį-gi karal. dvaru reikėjo pardūti, kad iszmokėti skola ponams, tai-gi isz kar. dvaru mažai naudos dėl bežemiu. Žemės prigulėjusios bažnyczioms ir kliosztoriams, buvo kur-kas daugias, nei karaliskos; bet ir szitą toli nevisą iszdalino bežemiams. Itaisimo kom. nusprendė, kad tikt tie dvarai turi buti iszdaliti, kurie toli nū miestu, neturi brangių trobu, turi nedaugias, kaip 90 margu ir abelnai „nežada ipatingo pelno, pardūdant jūs.“ Tokiu budu visiems bežemiams neiszteko

žemės; reikėjo nuspręsti, kas isz ju pirmesnis. Itaisimo kom. pasakė kad pirmiausei reikia dūti žemės tiems, isz ju, kurie per paskutinį maisztą parodė savo ipatingą prilankumą vyriausybei, paskui tiems, kurie patys gali įsitaisyti gyvenimus; czia buvo priskirti ir iszsitarnavę kareivei rusiszkos kilties dėl įgyvendinimo Lenkijoje rusiszko gaivalo. —

Dabar kelis žodžius apie baudžiavas Lietuvoje. Žmogaus bude yra ta ipatybė, kad kožnas nori parodyti savę geresniu, ne kaip jis yra, ir gerus darbus nori kartais pasisavinti, o blogus sav nepripažinti. Sztai mes randame ir drauginiame gyvenime: atsiradimą gero instituto — prisiekdintuju sudo — iki neatrasta buvo teisybė, kožna tauta norėjo prisisavinti; o ką apie baudžiavas, tai tarp Maskoliu randame balsus, kad jie jas isz kitur gavę, kad ju bude ėsanti lygybė. Taip-pat ir menkoje lietuviszkoje raszliavoje yra balsai kurie davadžioja, kad Lietuvai baudžiavas davė Lenkija. Mano pažiura ant szito dalyko tokia. Asz taip-gi mislyju, kad priesz Lietuvos susivienyjima su Lenkija, pas mus baudžiavu nebuvo, kad jos atsirado tikt po susivienyjimui; bet jos jau buvo Lenkijoje; rodosi, kad mes gavome jas nū Lenku. Bet baudžiavos — toks visūtinis institutas pas airiszkas tautas, kad tūjaus atsiranda abejojimas apie teisingumą tokios nūmonės. Žinome, kad Lietuvoje buvo vergai, laisvi ukinikai, buvo jau ir bajorai; man rodosi, kad jaigu Lietuva ir ne butu susivienyjusi su Lenkija, baudžiavos joje vis butu pasidariusios apelnai dėlei tu pacziu priežascziu, kaip ir kitur. Susivienyjimas su Lenkija tikt pagreitino galutinį pasidarymą to instituto.

Todėl baudžiavu istorija Lietuvoje abelnai tokia pati kaip ir Lenkijoje; tikt istorija ju isznaikinimo dalinasi į dvi dalis: ji kitokia Maskolijos Lietuvoje ir kitokia Suvalku rėdyboje; apie baudžiavu isznaikinimą pirmoje dalyje sziantien girdėjote. Czia asz tikt nurodysiu ant vieno dalyko. Kada kilo paskutinis maisztas Lenkijoje, Vakariniam ir Piet-vakar. kraszte, Maskoliu valdžia, norėdama patraukti ukinikus prie savęs iszdavė kelis ukazus dėl Piet-vakarinio ir Vakarinio kraszto — 1 Kovo ir 2 Lapkriczio 1863 m. ir 28 Bal. 1865 m.. Szie ukazai pamažino iszpirkimo mokestis ant 29%, sulyginant su tūm, ką ukinikai turėjo mokėti ponams; daleista buvo sumažinti tas mokestis ponui, pagal kurias apskaitė iszpirkimo mokestį, daugias nei ant 15% sulyginant su tūm, kaip jis buvo apspręstas įstatūse 19 Vas. 1861 m.; ukinikams turėjo buti atidūta žemė, isz kurios jie isztikro priesz reformą naudojos. Rezultatas tu ukazu, pagal Ivanukov'ą toks: ukinikai gavo žemės daugias ant 25—70% sulyginant su įstatatais 19 Vas. ir mokestys susimažino, ant 60—182% Piet-

vakar., o ant 2 — 16% Vakar. kraszte. Bet ir szitoje Lietuvos dalyje, kaip žinome isz baudžiavu istorijoje Lenkijoje, buvo daug bežemiu ir turincziu labai mažai žemės (daržinikiai grinczelnikai ir k.); daugumas ju ir liko tokeis-pat neturtėleis, kokeis buvo.

Kiekvienam aiszku, koks nenormaliszkas ukinjku padėjimas Lenkijoje ir Lietuvoje: daugybė bežemiu; isz tu, kuriė turi žemės, daugumas turi per mažai ir negali iszsimaityti. Kadangi kiekvienas toks žmogus turi ant savo žemės pilną savumos tiesą ir nėra bendrijinio valdymo, kaip Maskolijoje, tai pas mus atsiranda ukiszka aristokratija; neturtėlei lenda į skolas pas turtingus ir ant galo turi pardūti žemę, o pirmieji vis daugina savo laukus. Problema gero ukinjku įtaisymo neiszriszta; angscziaus ar veliaus ją turės iszriszti valdžia, kuri ten bus.

Liutas.

Isz Amerikos.

Meilingi brolei Lietuvei! Asz dar gyvendamas Lietuvoje pirm keliu mėnesiu skaitydavau nesyk lenkiszkdise laikraszcziūse žines, patalpintas isz Amerikos, buk visi Lietuvei, Amėrikoje gyvenantieji, esa menko tikėjimo ir silpni bažnytiniūse dalykūse. Atvažiuavęs į Amėriką ir užsigyvenęs Hazletone iki laikui, tūjau kitokią nūmonę gavau apie Amėrikos Lietuvius, dasižinojau aiszkei, jog Suvienytose Valstijose yra grynai lietuviszkos parapijos keturios: Brooklynne, Mahanoy City, Pittstone ir Baltimore, neskaitant tokiu parapiju, kuriose Lietuvei drauge su Lenkais pastate bažnyczia ir padorei užlaiko kunjgą. Jau ne nūg vieno ir lenkiszko kunjgo teko girdėti, jog Lietuvei didesnį turi prisirizimą prie kataliku bažnyczios ir kunjgu kožnamė bažnytiniame reikale. Taigi visiems savo broliams Lietuviams siunzcziu nūszirdžią padėkavonę, idant ir tolesniame laike taip priederanczei elgtumėtėsi.

Pirm keliu nedėliu per valdžią dvasiszką kataliku tapiau atsiūstas in Plymouth Pa., kame visa parapija susidėjo isz 800 Lietuviu ir 600 Lenku. Lenkai vadinami pucais arba pirkomis, paeinantieji isz Prusijos, pastate savo szerius ir sujudino savo pagadintas smagenis, tvirtindami, jog czia Plymouthne nereik tokio kunjgo, kuris mokėtu ir suprastu lietuviszką kalbą. Norėdamas jiems (Lenkams) užganą daryti dėl broliškos meilės ir isz gilumo szirdies trokszdamas nutildyti ju neteisiskus ir nekrikszczioniszkus rėksmus su kerszavimais, tiktai evangėliją laike misziu szventu lietuviszkai skaicziau, o pamokslai, visos giesmės ir poterei bažnyczioje per tris nedėldienes vien lenkiszka. Bet ir to jiems (Lenkams) ne buvo gana, nės jū tolyn, jū dau-

giaus rėkė ir siuto, pakol daėjo iki to, jog vyskupas uždarė bažnyczią ir Lietuvius nūg pusgalviu atskyre. Dabar, acziu Dievui, turiu grynai lietuviszką parapiją. Žinoma bus mums vargūku, mažoje saujeleje esant Lietuviu Plymouthne, pastatyti savo bažnyczią. Tacziaus turime tvirtą viltį Dievo pagalboje ir padėjime irgi musu pacziu rupestyje, taiposgi pasitikime ir in brolius Lietuvius, kurie nepasigailės kiek deszimtu centu arba kapeiku, pribudami mums, su brolišką meile ir giminiszką paszalpa tame dalyke kaip Amėrikos taip ir isz Europos. Kas kiek atsiūs, bus apgarsinta „Varpe“.

Jusu brolis kunjgas A. Burba.

Antraszas: Rev. A. Burba,

Plymouth, Box 1052.

Luzerne Co. Pa. America.

Meldžiame ir visu lietuviszku laikraszcziū apie szį svarbu dalyką apgarsinti.

(Isz Wienybės Lietuwininku.)

Korespondencijos.

Isz Kražiu. Kas nežino senovės pilėle Kražius, Raseiniu pavietyje Žemaitijoje? Czia senovėje gyveno kunjgaikszecei Radživilai, buvo kliosztorius Jezuitu, su paszlovinta mokslaviete. Dabar Kražei turi parapijos bažnyczią, mergaicziu kliosztorių ir tris kunjgus. Kražiu szlovinta mokslavietė turėjo senovės paveikslą sz. Ambrožiejaus; paveikslas garsingas puikumu darbo ir brangumu. Priesz tą sz. Ambrožiejaus paveikslą per daug metu Lietuvos jaunumenė garsum varpeliu rytmeceis suszaukta į mokslavietę, visu pirmu pasimeldus, garbę Dievui atidavus, stodavo prie savo darbo, mokslo. Isz tos mokslavietės daugelis musu Žemaitcziu, Lietuviu iszėjo gerai iszmokėti, kurie paskiaus po savės tėvynėj paliko naudingus paminklus: rankraszczius, rasztus, knjgas ir t. t.

Užėjus 1796 m., atsigrudo pirmą sykį Maskolei, vienog mokslavietės ne užkabino — laikėsi apie 40 metu. O kaip tapo Jezuitai iszblaszkyti, mokslavietė uzsidarė.

Kur padingo paveikslas sz. Ambrožiejaus, nieks nežinojo. Daugumas dumojo, kad Maskolei viską užgrebdami ir plėszdami ir tą visubrangiausią mokslavietės paminklą į Maskoliją iszsi-vežė, ir kanakame: karcziamoje,*) ant sienos kybo, o jam girtūklei stebisi

Ne vieną tautiszką isz Lietuvos ir Lenkijos paminklą galima regėti: karcziamose, kanėse (?) alu-nycziose, rumūse Saratovo, Tambovo, Rastovo, Stavropol'io, Penzos ir kitose rėdybose.

*) Kur taip? (Rėd.)

Kame laikėsi lygsziol Kražių mokslavietės prapūles paveikslas sz. Ambražiejaus nieks nežinojo o dabar „Yla isz maiszo iszlyndo!“ Skaitome laikrasztyje „Slavianskija Izviestija“ Numeryj 17. Balandžio 23. dienoje 1889m.:

„Ksiondz Łukaszevicz požertvoval v Istoriczeskij muzej v Peterburgje obraz sviatovo Amvrozija. Eto dragociennoje proizvedenije iskusstva nachodilos niekogda v Kražskich szkotach Wilenskoj guberniji.“

Senovės tautiszka Kražių mokslavietės paveikslą atidave kaipo sava daigtą į Peterburgą Istoriskam muzejui — kam? Svetimtaucziams, Maskoliams! . . . . .

Ar-gi tas kunjgas Lukaszevicz'e nežinojo, kad jau senei Lietuva su Lenkija turi tautiszka savą muzejų, įsteigtą a. a. Vladislavo Platerio pas Zūrich'o ežera.***)

A. a. Vladislavas Plateris 1830 — 1831 m. kariavo Lietuvoje su Maskoleis, 1832 — 1833 iszkeliavo isz Lietuvos į Angliją. 1833 — 1834 m. Paryžiuje uždėjo laikrasztį apie tėvyniszkus reikalus, francuziszkoje kalboje, vadinamą: „Le Polonais.“

Tas laikrasztis ilgus metus gyvojo, raszė apie reikalus Lietuvos ir Lenkijos. 1863 — 1864 m. darbavosi kiek įveikdams, važinėjo po Europą pas visus karalius, praszydams ir raszydams, kad Lietuvius su Lenkais isz nelaisvės nū Maskoliu iszlyūstū.

Pas Zūrich'o ežerą uždėjo savo gyvenimą (Rappersville), ir prie savo gyvos galvos įtaisė tautiszka Lietuviams ir Lenkams muzejų, ir ant amžiu jiems atidavė.

Ant kiek vežimu Maskolei isz Lietuvos ir Lenkijos iszvilkio visu brangiausius tautiszkus senovės paminklus, rankraszczius, knjgas, pargaminius paveikslus ir t. t.? Da kame, nekame mylėtojai tautiszkos senovės paminklus lygsziol laikė paslėptus savo bažnycziose, altoriūse, ant lubu, pastogėsė, sienose, užmurytus. —

Rėdytojas Slavianskija Izviest. Komarov'as gerai suprato, kod kun. Luk. „trokszdams gauti kilmę, svetimą visu brangiausią Kražių mokslavietės paminklą atvilko.“

Tūmi apskelbimu parodė Kražių parapijonams kelią! Lai raszo prie vyriausybiu, lai szaukias, o paveikslas sz. Ambrožiejaus gal ir taps sugražjtas! —

Plumpis.

Isz Marijampolės (Senapilės). Prie žiniu patalpitu 10 N. „V“ Korespondencijoje isz Senapilės apie tėvietinę gimnaziją turiu da szį tą pridurti. Nuspręsta gimnazija tą uždengti. Iszgirdus tokią žinę, liudnos mislys sprandžiasi į galvą kiekvienam Lietuvui. Gaila tos mokslynyczios,

isz kurios sienu tiek szviesos pasklido po visą musu brangią tėvynę. Lietuvyste pas mus pirmiausei pabudo gimnazijoje, besiplatidama toliaus užėmė visą musu kampa. Laike nū 1880 iki 1885, maž daug, musu gimnazija galima buvo pavadjti tikru Lietuvos žibintuvu. Jos mokjtinu da iksziol pilni universitetai ir seminarijos. Gal jos neb'tekus ir labai pasigesime mokjtu vyru.

Sziandien uždengimas gimnazijos yra nuspręstas, tiktai iszpildymas atidėtas ant ateinancziu metu. Tiesa, yra aplinkybės linksminanczios. Liksis dar progimnazija — ir busės įsteigtas gaspadoriszkaitechnologiszkas institutas. (Selskochoziajstvenno-technologiczeskij institut) Labai pagirtinas daigtas . . . . . tikt kas žin, ar mus žmonės leis vaikus į tą mokslynyczią, budami tokies nūmonės, jog prie žagrės geriaus galima iszsimojkti gaspadorauti. Vilkaviszkyje taiposgi atidengsė kokią tai mokslynyczią, gal progimnazija rėaliszka. Suvalkūse-gi — mokslynyczią amatu. Žinę isztikimą gavan nū žmoniu, buvusiu ant sesijos tam tyczia ministerio palieptos Suvalkūse.

T. Pūlksermėgis.

Isz Argentinos. Rundas Argentinos budamas didžiame klapate dėl tusztumo masznos arba czeraslo, susimislyjo gelbėtis Merkurio pramislū, tai yra kupeczyste, nēsa liepė apgarsint visoj Europoj, kur viskas jau prakiuro taipjau — kad jie nori pardūti 24,000 (aiszkei dvideszimti ir keturis tukstanczius) „leguas“ arba myliu argentiniszku žemės; tai iszsimano 6,000 kilometru arba 60 milijonu hektaru, arba 240 milijonu prusiszku margu, rokūjant keturis margus ant hektaro. —

Gražus szmotelis žemės, kad butu vienoj vietoj; Ale valdzia argentiniszka ne dovanai turi apstu pulkelį tarpe 3 milijonu ir szesziu ar septyniu szimtu tukstancziu žudeliu isz Izraėliaus krumo kilusiu. Apropokavo gerai, kad tokį szmotą — ar plotą žemės kruvoj pardūt nenusitikėtinas gali dalykas atsitikt, todėl tą pardavimą žemės iszskirste po kelis szimtus myliu tiktai, ir visose szalyse žemės. O ir tai ne užmirszo, kad viena giminė, arba vienos gentės krumas negalės apimt viso vieno ploto, tikt turės but padalytas ant triju atskyriu — geneziu, žinoma ir liežuviu. Kad laiko bėgyje nepastotu garsingu ir pavojingu dėl valdzios. Mat tie ponai — (rasos) ar veislės latinos sakosi ēsa gana tvirti (vigorosa) ir nemislyja niekad iszleisti valdzios vadzės isz ranku, kad ir 100 milijonu „Gringu“, tai yra svetimgencziu privažiūtu ir argentiniszka republiką apgyventu! Jie tai atvirai iszpažysta, nēs vadinasi „ijos dėl pais“ tai iszsimano: Vaikai žemės, nors tokie pat gringai atėjunai yra, kaip ir kiti, nors jie ezion ir gimę; bet tėvai ar prapatėvei

**) Prie Byrutės drang. yra grynai lietuviszkas. (Red.)

žemę pasiplėse, iszteriojo vaikus tikrūsius tos žemės, ir liekanas į laukinius paverte.

O yra ženklai, kad pirmamžiu buvo ir czion jau „raudonskurei“ Indijonai, minėtinai sziauriolink apszviesti, kad velnei jau nesziojo planus milžiniszku trobu mainyt ant dusziu į Europa (Kiauropa) neužsipelnusia vadint sena. . .

Ale prie parėtko, nezaunyk apie planus, velniu iszgabentus, apie kurius musu inteligencija nei nesapnavo, paiszyk apie pardavimą žemės. Gerai, baigsim ką pradėjom. Tą žemę nori pardūt Europoje per iszszaukimą ant licitacijū. Prekia pradine padėta 2 pesos nacionales, arba 10 franku auksu už kožną hektarą tai bus 2 ir puse franko už prusiszkaį margą, be skirtumo kur ta žemė yra, ar geresne ar blogesne; ar toliau ar arcziau prie vandeniū ir keliu o-gi ir miestu. Lygią prekią padėjo ir ant žemės „Tierra dėl Fuego“ (žeme ugninė) ant pat galo svieta, nėra, kaip žinot, su galu szitos ir Chiliszkos republikos baigėsi žemė. Pernai da galima buvo pirkt žemę „Zemej ugninėj“ po 10 centavu (50 centimu arba puse franko) hektarą. O Patagomijoj pernai kasztavo legua (2500 hektaru) 500—600 nacionaliu (popieriniu, ne auksu), tai isznesza 2500 iki 3000 franku legua.

Vienas frankas ant hektaro iszpuila. Greit žemę pabrangino! Mano žemė mieste La Plata ne brangsta taip greit, į trejus metus negaucziau da daugiau kaip dvigubai, — o ten, biesai vaikus peri, kur žemė da beveik rankose senuju ponu — Indijonu randasi niat deszimti sykiu į metus prekioje paszoko. Tai dyvai! Tiesa imigrantu szimtai tukstancziu per metą atvažioja, ale nemenkai ir iszvažiūja, tai į Australiją, tai į Europą, o daugiausei į Uruguay ir į Paraguay, susiedines republikes.

Abėjoju ar pardūs nors pusę žemės paženklintos, nėra ir iszderėjimai valdzios gana kytrystės turi. . . O jaigu da ir ten pastatys savo varikus, dėl įvaymo į augsztesnę prekią, kaip kad sziczionai daro, tai padarys fiasko: nėra neperdaug jau Europoj nusitikejimo pinigoczei turi dėl szitos czion republikos, kadangi skolose paskendus, o vis lenda į skolas ir lenda be galo. Popierpinigai ju jau buvo nukritę taip žemai, kad gėda ir sakyti. Už vieną dorelį aukso reikėjo mokēt 2 dorelius ir puse beveik popieromis! Sziandien siubūja dorelis auksinis tarp 210 iki 220 centu! Tai iszsimano už 5 frankus aukso 11 franku popieriniu reikia mokēt. Bjaurybe visko negirdėta, dūnos svaras kasztūja iki 60 centimu arba 12 centu amerikonzsku, o da ne pirmos kliasos.

Vienog Krach'as grasina, o kad ir jis nusidūs, tacziau iszsipildys, tai ateitinė tos žemės yra be abejojimo palaiminga. Reikia tiktai ranku iszdirbti žemę, ir jos vaiseis skolas iszmokēt, jai nepadarys daugiau valdonai. — Asz velycziau,

kad musu gentės pinigoczei nupirktu sziczionai kokia porą szimtu myliu ketur kampiu ir Lietuvininkus traukianczius į Ameriką talpintu į vieną vietą, tai ir kalba ir giminė neprazutu taip greitai.

Kad nors koks 100 susidėtu po 1000 doreliu, nusipirktu daugiau kaip po 1000 prusiszku margu kiekvienas, o po keliu metu, pastotu turtingais ukinįkais.

Sm. Botags.

Isz Tilžės. Penktasis visūtinas susiejimas draugystės Byrutės.

15 dieną Grūdžio ant 4-tos po pietu buvo laikytas susirinkimas bute Kalvaiczio ant Vokiszkos ulyczios Tilžėje, susirinkus sanariams draugystės ir keliems svecziams p. Jankus pagal visų norą užėme pirmsėdzio vietą ir tarė: Meilingi viengenczei! sziandien pagal papratimą vėl susirinkome keles valandas antszvento tėvyniszko altoriaus paaukauti. Gailu vienog, kad taip menkai teaukaujame ne tik mes, bet ir kiti: į isztisus metus ta menka valandėle — rasi nū 3 adynu — tikriems tėvynainiams, kuriems rupi musu tėvynės reikalai, turētu iszveizėti menku daigtu. Gana graudu, matant, kad ant kitu visokiu ir negeru darbu arba garbinimo svetimu Dievu tampa aukaujami turtai, sveikata, o kaip kada ir gyvastis. Musu darbai yra sunkus ir didei sunkus, o dar sunkesneis pasidaro, nės mes pagalbininku musu užsiemimui menkai teįgauname, atpencz sutinkame tokius kuriūs gėlbėti turime, kada tiktai kelintas isz musu pasidarė kantresniu ir norą įgavo tikrai dirbti dėl naudos visu, pildydamas aną augsztą pamokslu žodį „jus turite dirbt kas visiems ant naudos.“

Pagal įstatus, musu mieris kiekvienam gerai žinomas, o jei jis nebutu, žinomas tai per įgijimą pirmojo praneszimo galėsite aiszkei iszrastu musu mierį.

Nauju užmanymu sziandien nėra, nės nieks rodos ju nereikalauja isz priezasties kad jie nelabai stropei, lig sziol atliekami buvo, bet vis turime lukesti, kad vėliaus tik dar užgims musu garbės vaikai, kurie atliks tas geras pareigas. .

Per visus penkis metus szįmet tiktai pirmą praneszimą savosios draugystės, teiszleidome ir tai tik per didelius vargus; antra tikimės veikiaus galėsime iszleisti, nės tikimes užczėdyti daugiau skatiko.

Po to kalbejo dar pons Jankus ilgesnioj kalboj apie ligszioliszka draugystės gyvenimą, iszreiksždams visas paines praėjusio gyvenimo draugystės, kaip tai: kiek draugystė vargusi, dirbusi ir kentėjusi, kas mieris draugystes ir komi draugai savę laikytis tur, nės su draugyste ir draugai daug isz Kentėti turėjo ir isz Kentėti turės. Tikriems Byrutininkams neturētu nieks per sunku buti, nei iszjūkimai, nei ir nesulaukimas greito vai-

siaus musu darbu. Priesz iszjūkimą turētu garbė lyg skydas buti, ir Byrutininkas turētu to, kas jam nūg kitu sakoma nieko neatbot, atpencz savę kaip tikrą Byrutininką už augsztesnį laikytis ir ant ano, kaip ant žemesnio nužvelgti; priesz nesulaukimą matomu vaisiu jis tur vilties skydą turėti ir ant jaunūmenės žvelgdams tarti: „Jaunūmenė turi viltį, juju szirdys pradet szilti.“ Toliaus kalbėtojis privede, kad dabar draugyste ant ne labai pasidžiaugtino straipsnio stovi, tai priezastis isz dalies ėsanti ir ta, kad tarp kitu kalbu ir kalbos kurios žmogaus jautriausius jausmus užgavusios kalbėtos tapusios, nors ir pagal įstatus pasakyta, kad vieros arba politikos koks platinimas nūg draugystės reikalu atskiriamas. Vienog kad ir ne tapė kokia viera platinta, tai tikt kaip rodosi „nevierą“ tapė pabandyta platinti, kas draugystei daug iszkadyjo. Taipgi ir tolesniūs iszaiszkinimūs apie gentystės atgijimą ragino ir toliaus visus draugus kad darbe nepailstu. — Tada tapė skarbinyce perkratyta, ir po to 15 min. praleisti.

Tada pranesze pons Gs. apie istoriją bei meilę dėl tėviszkės.

Skaitydamas senūsios pagirtinūsios rasztus Graiku bei Rymijonu, ir jūse radau daug apie meilę į tėviszkę, apie vyrus, kurie tos meilės varomi su mažais pulkeleis apgalėdavo dides gaujas neprieteliu, kurie ju tėvynę apnikdavo ir už valnybę savo tėviszkę su džiaugsmu apieravodavo savo gyvastį. Taipgi ju prakilnius atliktus darbus apdumojant kreipėsi mano mislys ir ant musu biednosios tėviszkės Lietuvos, tos, svetimu genčių papeiktosios gentės, ir asz jai niekaip kitaip negalėdamas gelbėti bei gero daryti, apsiėmėjau nors mažumą dirbti dėl jos palaimos ir iszlaikymo, ir tai man tas dalykas rodės geriausias bei didžiausios verczios ėšas, kad tarp jos atpūlusiu sunu bei dukteru kiek galint meilę į ją prikelziau. Ale žmogų isz jo dvasiszko miego pabudinti, jį paragint ant didziū darbu, ginti bei pastiprint jo įgautąją garbę ir prikelti tikrą meilę į tėvynę gal tiktai gražus papasakojimai apie darbus bei kovas, kurias atliko jo giminės prosenei arba boczei. Jei ju darbai buvo didi ir gyriaus bei garbės pilni, tai jie paragins ju vaikus ir pasekėjus ant tolynžengimo szitūm garbingu taku ir apsaugos jūs nū nūgrimzdimo į prastus ir kasdieniszkus daigtus; ale jei jie, butent darbai prosenėliu buvo be verczios, be garbės ir gyriaus, rasi dar pasibaisėtini, tai dabarnyksztiejie žmones pasimokjį nepasilikti ant to straipsnio stovėti, kur ju tėvai stovėjo, bet su visa syła pasikelti ir augsztyn verztis augsztyben prie sylos bei garbės.

Tėvynė bei meilė į tėviszkę buvo didžioji syła, kuri Graikus bei Rymijonus privarę isztaisyti didziūs darbus; dėl jos pastojo jie per ju

kariszkus darbus virszininkais ant dvasiszku darbu arba produkeju dvasios per ilgus szimtmeczius, ji dave ju dainininkams, istorijos raszytojams, ir tt. atlikti, per kuriūs tarp kitu Leonidas su savo 400 Spartaku, Sopoklis ir Solonas įgavo nemirsztanczius vardus. Mylėkime todėl ir savo tėviszkę, musu mieląją senąją nuskraustąją Lietuvą, kaip anie kad savąją mylėjo, kaip Kodrus, Teseus, Aristydes, Epameinondas ir k. Tad musu kultura kitaip pradės tolyn žengti ir mes pasijusime ėsą pakeltais per kitas gimines.

Istoryja tėviszkės turētu buti versmė pamokinimo, atgaivinimo, paraginimo, taipjau ir nutildymo bei palinksminimo. Nės kas daugiau, kaip tėviszkė gal mokjtam žmogui buti ant szirdies, kurs iszmano savo giminės reikalus apdumoti ir garbėje laikyti?

Musu czėse nei joks daigtas Lietuviams, taip prastiemsiems, kaip ir garbingesniems nēr taip didei reikalingas, kaip meilė dėl tėviszkės. Nei joks daigtas vienog negalės meilę dėl jos pabudinti ir iszlaikyti musu szirdise, kaip tiktai įžiurėjimas bei apdumojimas to, ką kiekvienas nū tos tėviszkės tur, ir kas jos sename czėse garbingai isztaisyta yra. O meile į tėviszkę tai juk didžiausias atlyginimas proseniams už ju sunkei ir kruvinai iszkovotus darbus.

Istoryja yra didžioji kniga gyvasties, apraszanti mums didžiūsius darbus pagirtu žmoniū ir giminiu kaip ir didei pabaisėtinus atsitikimus prie neprieteliu, visą gerumą ir ant to viso ju laikanti sudą. Nū to czėso, kaip rasztas atsirado jį pastojo augszcziausiu mokslo dalyku ir kur tiktai kokia giminė isz savo girinio gyvenimo bei barbariszkumoatsitiesė, czion tapė priskaityta istorija prie augszcziausiu žinybės mokslo. Muizieszius, Herodotas, Tukidides, Livijus, Tacitus žiloje senovėje ir daug garbingu vardu naujasneme czėse mums primena dideję vertybę szitos žinybės ir tokia daugybe pagirtu knigu suraszytu ranka vyru nemareis vardais yra liudyjimas su kokia syła jos apdirbtos yra ir dar tampa apdirbamos.

Pradžia visos įstorijos tai yra, užraszymas bei papasakojimas tokiu atsitikimu, kuriūs rodos rasztininkai patys yra savo akimis regėję ir prie ju drauge pribuvę. Vyriausj tokj paveikslą mes randame pas Herodotą. (400 pr. Kr.) Jis kelia vo per daugel žemiu ir aplankė daugel giminiu, isztyrinėdamas ju istoriją bei apraszdamas ju paproczius ir kitus pasilaikymus. Didžiausi bei pagircziausi rasztininkai szitos žinybės labjausei savo tėviszkės istoriją rasze su įpatiszku szirdingumu, stiprumu bei pamokiniu. Ale pirm visu yra czion Graikai bei Rymijonai, kurie dėl apgynimo savo valnybės atliko apdyvytinus darbus, ir szitame dalyke kitoms žmoniū giminėms ant žemės paveikslu pastojo.

Jie dėl ju didžiū darbu, karu bei laimėjimu labai garbingais tapę ir, sekdami įtaisymus bei papročius savo boeziu visad užtikrino ju gyrių ir tokiu budu valiojo išlaikyti tą, ką tėvai jiems buvo iszkovoję, butent szlovingąjį vardą.

Dėl paveikslo nereikalinga sustatyti daug liudyjimu. Matome jog kožna giminė padūda darbus savo proseniu ne tiktai rasztūse arba pasakose, bet ir gyvūjenczei kartai vis ir vis isz naujo pasakoja ir primena.

Istorija rodo, jog Kryvaitis senuju Prusu tankei žmones Ramovėje prie szventojo aužflū suvadinęs jiems szaunioje kalboje apie nusidavimus, kovas, stiprumą bei gyvenimą ju senoliu papasakojo. Taip pat, sako, ir ansai dieviszkasis Homeras savo neužmirsztinas dainas pats žmoniems giedodavęs.

Meilė į tėviszkę, į senuju įtaisymus ir zokanus, į budus, elgimus ir papročius vienat gal tiktai tikrą meilę bei sutikimą tarp kaimynu įtaisyti ir dėti augsztesnią pažiūrą ant visu daigtu.

Berots, visados bus neramiu ir nesutinkančiu žmoniu; ale czion yra istorija, įpaczei tėviszkės istoriją tarpininke ir mokintoja, labjausei tamė dalyke, kad ji rodo, kaip visokiūse czėsūse pakajus su nepakajumi keicziasi ir geri pasilaikymai su prastais; įpaczei atsiranda nepalaima isz tokiu priežascziu, kurias apvalioti žmogaus ranka yra per silpna. Niekur ranka viską valdanczios dievystės taip aiskzei ne matoma kaip istorijoje ir todėl turētu kiekviena istorija vis lygei nematomūsius kelius dievystes parodyti.

Ismintis žmogaus per ją didinasi ir jis pareina ant persiliudyjimo, jog isz prastu ir menk vertu daigtu gal kas gero pastoti. Jo dvasė pasikelia, jo vyriausios mislys iszeina ant to, kad ir jis darytu ką nors savo tėviszkei ant gero; jo noras pastoja karsztesnis ir jis įgauna dvasę, kuri ne vien su kasdienineis žemiszkais darbais tesidarbūja, bet nor ką laimėti ir ant savos, butent dvasiszkos dirvos.

Visos giminės, kurios pagal istoriją garbingus ir apdyvytinus darbus isztaise, mylėjo su neiszgeseinama meile savo tėviszkę; o garbės verti bei naudingi darbai randa ir visuczės savo vertus raszytojus bei papasakotojus, nės:

Savo kas nemyl tėvyne,
Tegul atmen tas gadyne,
Kad czia pradzią amžiaus gavo,
Kad jos kalbą szirdyj savo
Liki smerczio tur žinoti,
Liki grabo tur neszioti
Szirdies savo atminime,
Kad nebutu užmirszime,
Ir jos vardą tur neszioti,
Ir jos vardą tur daboti;
Dėl jos prakaito liejimas,
Dėl jos vargas ir kentimas;
Mus' tokie tėvai buvojo

Ir Žemaicziūs, Lietuvoje.
Tegul aptur jieje garbę
Tam szventamjam juju darbe.

(Isz Auszros 1885 m. XII N.)

Istorija liūsybėje su tikra valna dvase raszyta tiktai tegal augsztus dumojimus ir mislis iszbudinti ir dēt pažinti dieviszkąjį darbumą. Rods musu czėse daug raszoma ir labai daug skaitoma, vienog mes rasztu labai menkai teturime, galima sakyti, visai neturime giminiszku rasztu, kaip kad turėjo Graikai ir Rymijonai.

Tiktai tada, kad istorija kaip visūtinas dalykas įžiurimas taps, kad atsitikimai senovės taip gerai bus žinomi, kaip tai prie senuju yra nusidavę, tada tiktai atsiras geresnis czėsas, czėsas tinkamesnis tautiszkiems darbams. Vienog jei istorija tokius darbus atlikti turētu, tai ji netur prastai suraszyta buti ne taip, kad tikt metu lizmai bei vieninteli atsitikimai skyrium paženklinti butu; bet istorijos suraszyme tur viens atsitikims arba papasakojims su kitu gražeis žodžeis suvienijami tapti, toks suraszymas tur szirdį pakelias buti, tur ant ko įpatiszko iszeiti; tādą jis tikt galės ko gero atsiekti.

Istorijos suraszymas tur labjausei ant visgalingo vedimo nurodyti; nės uždavimas istorijos yra juk pagerinimas žmogiszkos giminės per patogu pasielgimą. O patogus pasielgimas, kurtas ant vieros bei istorijos, ant krikszczionybės bei tėviszkės, yra juk privalingiausias dalykas gyvastyje.

Jei istorija taipo raszyta, taipo vartota, taptu, tai pastotu ji vyriausiu stulpu, kurs nesztu lietuviszką dvasę; o prie musu nebus reikalo ilgai jieszkoti tu dalyku ant raszymo, nebus reikalo vertybėsįturiu jieszkot, jei tiktai busgeru rasztininku. Rods lietuviszka istorija yra jauna, ji netur tą senybę, kuri tiktai pasakose tesiranda, ale tada mes ju daugiau turime progos didybę musu senuju valdonu bei karžygiu pagirti.

Žmonės niekad paskui savę ant savo proseniu žvelgdami, nei ant savo vaiku neveizdės. Ale jei mes ant musu pirmbuvusiųju boeziu veizime, tai nei joks kits dalykas taip pagarbintinas bei szirdį perimas ir pajudinas, kaip ju baime, akysa savo vaiku nevertais bei baugszczeis pasirodyti.

Tiktai isz tokios meilės į tėviszkę, ir isz jos gilei įaugusiu szakniu te galės syla, drasumas geras pasilaikymas ir didybe musu biednos, pavargusios bei nuskriaustosios tėvynės iszaugti, ji yra tėvynės gyrius ir garbė istorijoje, jos syla dabarnykszcziamė czėse ir jos nusitikėjimas ateisancziam laikui; ji yra gruntinis akmū, ant kurio visa tėvyne stovētu.

Labai didžios verezios butu, kad jau kudikiu szirdys pradētu karszczieiti už tėvyne, vienog tai iszkalose negalima, kadangi tose tiktai rusiszkai, vokiszkai bei lenkiszkai te tampa mokinama,

todėl didei vertingajį ir reikalingajį istorijos mokslą jie tikrai namieje po tėvų apžiūrėjimu tegalėtų mokintis. Tam dalykui bet yra reikalingos istorijos knygos, gerai ir davadnei surašytos, o tu neturėdami turime lukuriuoti iki kol prisikels koks garbės vaikas ir atliks tą svarbų darbą savo tėviszkei ant naudos.

Tekėk, saule, szviesk ir szildyk, tirpyk ledus sniegą, Prikelk musu žeme szventa isz taip ilgo miego; O Lietuviams dūk iszvysti visą savo szviesą, Dūk mums laimę vėl dastoti ir pažinti tiesą!

(Auszros 1883 m. II. N.)

Po to tape kaip paprasta prie skyrimo naujos vyriausybės žengta. Iszskirtiejei szie: Jankus virszininku; Voska, knjigininku bei skarbininku; Veyeris rasztininku bei vietininku.

Susiejimas tapė užbaigtas ant 6 zėgoriaus vakare.

Politika.

Nieks ant svieto amžinai nepatenka. Taigi sugriuvo ir Brazilijos ciecorystė, kuri neszijojo tą vardą nū 1822 metų, liki P7 dienai Lapkriczio szio meto. Apdyvytinas tai atsilikimas, kad republika buvo apszaukta be kraujo praliejimo. Isteigimas kitų republiku be to nepsėjo. Mat Brazilijos republikonai buvo prie to gerai prisirengę, net buvo perkalbėję ir didele dalį kareivių, kad prisidėtų prie apszaukimo republikos. Ciecoriui pranesze republikonai per majorą Tampoffei, kad jisai yra nevalninkas ir paliepe jam kų graicziausei apleisti Braziliją, nės pagal naujus republikoniszkus įstatus jam nevalia esą pasilikti nei lik praszvintant. Taip-gi uždrausta jam buvo turėti susieszimą su svetimu žemiu pasuntineis. Kas ten toliaus pasidarys, tai laikas parodys. Ciecorius parkeliavo su visą savo szeimyna į Portugaliją ir czion regimai ketina pabaigt savo garbingą gyvenimą.

Vokietijoje darbininkai isz naujo bando pagerinti savo buvį, bet jiems vargdienams tai nelabai nusidūda.

Angliu kasikai vėl turėjo savo susitarimą, kuriame susitarė: Jaigu nū nauju metu angliakasyklu apturėtojai neiszpildysė tu prizadu, kurias pereitą vasarą padarė su jais (darbininkais), tai neiszvengtinau turėsė jie vėl streiką daryti.

Czekijoje prisirengė su didžiausia syla ant skyrymo pasiuntinio į žemės saimą. Paskutinį laiką rėkia vokijszki laikraszcezei, buk Czekai ir ju muitpiningius neteisingai pasisavinę dėl žudymo vokijszkos kalbos, taipgi dėl žemininkystės parodymo bei dėl szelpimo cze kyszku mokslinyczių. Ant to naujo skyrymo Vokieczei žiuri akis nukreipe, katra partija laimės. Matoma ir Vokiecziams nepatinka buti nuskriaustais.

Suvienytos Valstijos Sziaurinės Amėrikos pasisteliavo kelis didelius karinius laivus, kuriu viena dalį leis ant Tykiojo Oceano, o kita Atlantinio.

Susziedavimas Rusu sosto pasekėjo su Vokietijos ciecoriaus seserimi Margareta padarė įtekmę ir ant Rytinio klausymo, nės, kaip girdėt Rusu ciecorius žada perdaug nesikiszti į tarpą Austrijos ir Balkano pus salės vieszpatsyzių!

K.

Isz produktiszku turgaviecių.

Javu pareikalavimui ant užrubežiniu turgaviecių pasididinus ir prelias ju, nors pamaži, bet vis eina didyn; reikia laukti, kad ir toliaus taip bus.

Kvieczi: Berlyne po 105½—107½ k. už pudą; Gdansk'e 103—104½; Karaliaucziuje 90½—105; Liepojuje 97—108; London'e 108—121½; Marsylijoje 110—114; Rygoje 98—106; Odesoje 94—103; New-Jork'e 96½—99½; Varszavoje 96—104 k.

Rugėi: Berlyne 92½ k. už pudą; Gdansk'e 83½—84½; Karaliaucziuje 80—81; Liepojuje 81; Odesoje 69—78; Rygoje 61—79; Varszavoje 82—89 k. už pudą.

Avižas; Berlyne 93—93½; Karaliaucziuje 75—69. Liepojuje 75—83; London'e 89—121; Marsylijoje 88½; Rygoje 77—85; Varszavoje 82—90 k. už pudą.

Miežėi: Berlyne 86—93½ k. už pudą; Gdansk'e 71—98½; Karaliaucziuje 72—80; Liepojuje 66—70; London'e 76½—70; Marsylijoje 70—73; Odesoje 65—70; Rygoje 67—80; Varszavoje 80—104 k. už pudą.

Semenys: Liepojuje 125—126; Rygoje 158—130.

Gromatnyczia.

16. 12. Gavome 30 rub. isz W.... siunskite koveikiau rankraszcius, idant nesitrukdintu atspaudimas.

Katalikiszkas laikrasztis „Apžvalga“

an ateinanczio meto 1890 pirmas numeris už menesį Sausį jau yra atspaustas, pradžioje mėnesies Siekio szime m. Norėdami iszsirasztyti, o įpatingai į Rusiją atsiusdami savo adrisą, praszau įdėti dvi pasztavas markes po 7 kap. ant szito adriso:

Otto v. Mauderode, Tilsit (Ostpr.)

Teipogi dūdu žinoti, jog atspaudžiu per nauje didyjį „Szaltini“, palygintas pagal szeszta ir devintą spaudimą ant labai puikios-slidzios popieros. Pradžioje Sausio ateinanczio meto galėsite jau gauti. Turiu teipogi daugel kitų katalikiszku knjgų: Kaip maldaknjgių taip ir su dvasiszkais skaitimais visokiu knjgelių. Nekurias gaspadoriszkas knjeles dėl ukininku, gramatika K. Miežino, ir seną laikrasztį „Szviesa“, kurią už labai pigę prekę atidūdu.

Otto v. Mauderode.